

Treskoposten

GABRIEL SCOTT SELSKABET Innkalling til årsmøte 2021

Høvåg Museum,
Vesterhus, Høvågveien 664,
4770 Høvåg

Mandag 26. april kl. 18.00

Hvis det er dårlig vær blir
årsmøtet avholdt hos Vibekes
Blomster og Hageservice,
Vesterhus, v/museet.

Årsmøtesaker :

Årsmelding og
regnskap for 2020

-

Innkommne saker

-

Valg

Halvard Vesterhus viser rundt
på museet.

Signe Bjørnholmen leser fra
Storebror.

Ta med matpakke!
Vi serverer kaffe/te

-

Vel møtt !

Gabriel Scott dagene 2021

Lørdag 4. september kl. 19:00
på Dahlske videregående skole,
Lillesandsveien 39, 4877 Grimstad

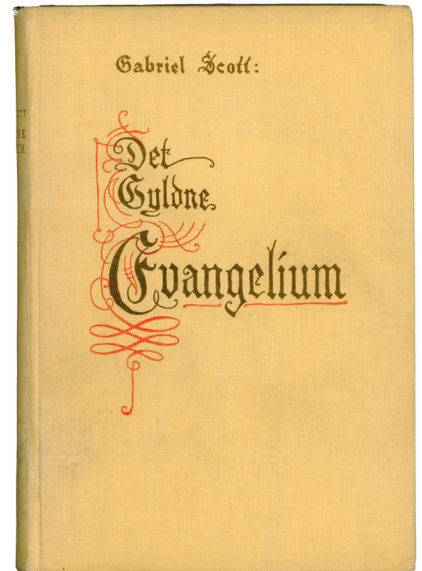
Søndag 5. september Høvåg kirke.

Tema for dagene i år er
Jernbyrden, program kommer
i neste nummer av Treskoposten

Det gyldne evangelium i ny 100-årsutgave

Det må markeres at det er 100 år siden en av Gabriel Scotts mest særmerkte om mest etterspurte bøker kom ut (1921). Gabriel Scott Selskabet har gitt ut boken først som faksimileutgave i 2002 og som paperback i 2014. Disse opplagene er nå utsolgt. Derfor passer det godt å utgi en innbundet og illustrert bok i jubileumsåret, slik vi gjorde med «Kilden» i 2018.

I utførelse skal boken likne «Kilden», også med stor og lettest skrift, og akvareller av Arvid Bergstøl. Vi gleder oss til en bok med et nytt uttrykk. Planen er å lansere den Gabriel Scott-dagene i høst. Kanskje vil noen reagere på at Arnold Thornams flotte illustrasjoner ikke lenger er med, slik heller ikke Albert Jærns nydelige illustrasjoner var med i den nye «Kilden»-utgaven. Men disse eldre utgavene finnes i stort antall og godt tatt vare på hos Gabriel Scott-venner rundt omkring. Med nye fargeillustrasjoner ønsker vi å gi boken ny oppmerksomhet.

Førsteutgaven fra 1921

Til jubileumsutgaven trenger vi din støtte. Alle som bidrar med kr 500 eller mer får navnet sitt i en tabula gratulatoria i jubileumsutgaven. Alle som gir kr 1500 eller mer får også et eksemplar av boken fritt tilsendt. Du kan gi ditt støttebeløp til GSS-forlagets konto 2913.25.11827, og merke den DGE-KRONE. Takk til alle som vil bidra!

Leder har ordet	Side 2
Vellykkede Scottdager	Side 3
Kveldsgudstjeneste på Gabriel Scott-dagene 2020	Side 4
Gabriel Scott som filosof Del 1	Side 7
Gabriel Scott - stadig i vinden	Side 10
Barndomsskildringer i Gabriel Scotts voksenlitteratur Del 3	Side 11
Om sørlandsforfatterne og jødehat?/Hilsen fra nytt medlem,	Side 14
Gabriel Scotts grønne håndskrift	Side 15
Vet du at	Side 16
Ukjent Scott-signatur under politisk innlegg i 1892	Side 17
Bokliste	Side 20

Lederen har ordet

Kjære Scott-venner!

En stille blå vårnatt begynte, den liksom samlet verden til søvn.

Holmer og skjær sank inn i mulmet og blev ett med lydløsheten omkring, havet selv la seg til å sove.

Landet sov, havet sov, en uendelig ro bredte seg med mørket.

Og med ødet og mørket kom ensomhetsfølelsen og både sindene mot hinanden. De sat og tenkte de samme tanker, små sørgmodige mennesketanker som undergav sig skjebnen i tålmod. Og når det iblandt sukket fra sjøen, løftet de brystet og sukket med, uten at ville det, uten at vite det –

Sukket fordi de var mennesker bare.

(Jernbyrden)

Anne Bjørkvik

Det har vært ei tid med mye ensomhet, og mange sørgmodige mennesketanker. Ikke bare har vi sukket, vi har både trøstet og båret, og vi har gjort så godt vi kunne og holdt metersavstand uten å gi verken klem eller håndtrykk.

Det har vært stille i styret også. Vi ønsket oss en samling på Hotel Norge i Lillesand før jul, med bl.a. de vakre musikalske innslagene fra Gabriel Scott-dagene. Men med nedstengning og smittefare lot vi det være.

Det er mye vi lar være i disse dager, og jeg kjenner at det tar på humør og energi. Det er vanskelig å ta tak i nye prosjekter når en ikke vet om de kan realiseres. Det er vanskelig å ha pågangsmot og det er lett å ty til enkle løsninger. Det er likevel viktig å se situasjonen i et perspektiv, se hva vi har og hvor heldige vi er som lever i et samfunn med godt helsetilbud og med mat til alle. Og at dette ikke er en selvfølge.

Jeg har tenkt mye på *Jernbyrden* i det siste. *Jernbyrden* fra 1915, Scotts gjennombrudd som forfatter. Boka som er en historisk roman med de harde nødsårene på Sørlandet på overgangen mellom 1700- og 1800-tallet som bakteppe. Bak utgivelsen lå lange år med grundig studium av denne periodens folkeliv og viktige begivenheter ute i verden, og hvordan disse begivenhetene påvirket folks kår på Agder, og spesielt i Høvåg. Blant annet berettes det om hungersnød:

Folk vil jo gjerne tro godt om Vorherre, men her skjer av og til ting som unektelig gjør at en stusser opp og spør seg med mer enn forundring om hvorfor og hvordan slikt kan gå til.

Dansken hadde kommonopol, og Norge fikk prøve velsignelsen av det. Folk sultet og led, og her var dyktig med sykdom og nødsfall, som alltid når folk mangler mat. Tvers gjennom bygdene vandret her bønder som så ut som de var stått op av graven, og som drev fra sogn til sogn og tigget og jamret for hver dør.

Det er Jan Vibe som er hovedpersonen. Han som kommer vestfra til Høvåg, trillende på en kjerre med en svær stein som han har tatt med seg fra fedrenegården der vest. Der bakken blir så bratt at han ikke makter å dra den videre, stopper han og skaffer seg jord og rydder gård – midt i Høvåg. Jan Vibe må tåle litt av hvert av sine sambygdinge. Men som den kjempe han er, både i sinn og skinn, blir han en foregangsman i bygda. Også i hungersnødstida. Rett etter at sønnen Enok er født, banker det på døra på Vibe:

JAN: Ja?
 EMMA: Bor Jan Vibe her
 JAN: Det er meg det
 EMMA: Mi heider Emma og Jørgen.
 JAN: Kor e' dykke ifrå?
 JØRGEN: Mi e' frå Berkenes.
 EMMA: Mi e' løben heimefrå, far velde slagte og æde os, elles sulta mi alle ihell, sa han.
 JAN: I Jøssu navn, vilde far dykkå dræba dykke?
 EMMA: Ja, han va' nøidt te det, sa han.
 JAN: He' dykke fængje mad på veien?
 EMMA: Å mi har fåt litt somme steder, men alle sa at mi skolde gå te Jan Vibe.

Så sat Jan Vibe med tre barn inden hungersåret var ute.

(Jernbyrden, dramatisert av Rune Belsvik 2008 og bearbejdet av Anne Karen Hytten, s.105)

Jernbyrden var min inngang til Gabriel Scotts verden. Jeg har lest *Sølvfaks*, og jeg har sett Tante Pose på film. En fortelling som tross sin fornøyelighet og sine kneppkaker oser av patriarkalsk nedlatende kvinnesyn og tradisjonell klasseoppfatning, og som ikke gjorde meg særlig lysten på å gå løs på mer av Scotts verk. Men da jeg i 2007 fikk anledning til å være med å skape en forestilling av *Jernbyrden*, ble jeg bergtatt, både av innhold og form. I anled-

Vellykkede Scottdager

Fra nettsiden

Det er ikke til å legge skjul på at det var med en viss spenning vi gikk årets Scott-dager i møte. Pandemien var en utfordring med hensyn til den praktiske gjennomføringen, men også til temaene knyttet det seg både spenning og forventning. Professor Hans H. Grelland tok tilhørerne med på en interessant tur inn i filosofiens verden og knyttet Scott til kjente og mer ukjente tenkere. Selv om inspirasjonen fra kjente filosofer som Böhme, Spinoza og Kierkegaard er tydelig, understreket han hvor spesiell romantikeren og naturmystikeren Scott er gjennom sitt særegne forfatterskap. Bjarne Bjorvatn gav nok en gang til kjenne hvilken eminent humorist både han selv og Scott er, da han fremførte «Havmannen» fra «Pider Ros historier». De unge musikantene Elise Sløgedal og Håkon Huldt-Nystrøm fremførte Scott-tekster, hvor flere var til egenkomponert musikk.

Gudstjenesten i Høvåg kirke sto i «Emanuel» sitt tegn. Hilde Gunn Sletten brukte flere tekstavsnitt fra denne perlen av en bok, til å viser hvordan Scott i sine barn-far/far-barn- og barn-voksen-skildringer i denne boken gir oss et bilde av Gud, og hvordan barnet er en «vei» til Gud, hvordan barnet skaper forandring og åpner for nåden og tilgivelsen. Kirsti P. Haugen og Hanne Øhrn Drønen sto for vakker musikalsk ramme rundt gudstjenesten og tonefølge til salmene.

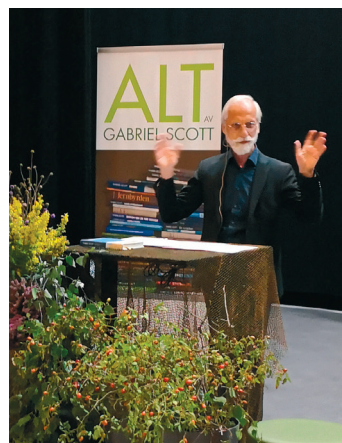
At lørdagsarrangementet var lagt til Tromøy var også et moment. I forhold til smittevern kunne vi sikkert gjort det bedre, men vi gjorde så godt vi kunne i forhold til de regler og anbefalinger som foreligger. Uten noen som helst erfaring å bygge på, og som førstegangsarrangør under pand-

ning 100-årsjublieet for Gabriel Scott i 2008 satte Lillesand kommune i gang et prosjekt som resulterte i forestillinger på Åmland i Høvåg i 2009, 2011 og 2013. Med var profesjonelle skuespillere på høyt nasjonalt nivå, samt amatører, under ledelse av Anne Karen Hytten. Asbjørn Arntsen var musikalsk leder av et dyktig orkester. Tor Livar Grude, så Rolf Magne Asser var ledere for et entusiastisk kor, og en sprudlende barnegruppe var også med. Det ble noen strevsomme og flotte år, preget av godt samarbeid med både lokale og nasjonale krefter. Christine Lohres flotte scenografi står ennå i Åmlandsskauen, synd at den ikke er i bruk. Mange gode minner er det uansett for oss som var med, og romanen har for alltid fått stor plass i hjertet mitt.

I år tenker vi å la *Jernbyrden* være i fokus for Gabriel Scott-dagene. Hvis alt går som planlagt, hvis pandemien slipper taket og hvis økonomien er på vår side tenker vi å hente inn profesjonelle krefter fra forestillingene i skauen og gjenskape noe av den magien som *Jernbyrden* har gitt oss.

Og så lysner det! Vaksine er på vei, og det går mot vår! La oss satse på fornyet energi og masse pågangsmot, og at vi ses friske og glade til årsmøte i april og Gabriel Scott-dager i september!

Anne Bjørkvik

Filosof og UiA professor Hans Herlof Grelland i engasjerende foredrag om Gabriel Scott som filosof 5/9. Foto TEH

Arne Henriksen overrekker Markusbilde til Arne Beislands datter Anne - Grethe Beisland for at hun gav GSS tillatelse til å utgi farens Scottbiografi på nytt. Foto TEH

emien, var vi avhengig av et godt samspill med publikum. Noen «glipper» noterte vi, men tror likevel at de ikke var mer alvorlige enn de som daglig skjer i det offentlige rom.

Alle som bidro gjorde sitt til at dagene ble gode opplevelser. Tilbakemeldingene sier det, og det er også vårt inntrykk som sto for gjennomføringen. I Roligheden skoles flotte grendehus-lokaler var det så fullt som vi kunne tillate, og i Høvåg kirke var det knapt et par-tre ledige plasser. I tillegg var det mange som benyttet seg av svært gode bokpakke-tilbud fra GSS forlaget lørdag.

Helge Scott, barnebarn av Gabriel Scott, la ned krans ved Scott-varden utenfor Høvåg kirke. Også han understreket at det hadde vært en flott helg. Han hevdet at Gabriel Scott Selskapet var i ferd med å skape en Scott-bevegelse.

Kveldsgudstjeneste på Gabriel Scott-dagene 2020

Av Hilde Gunn Sletten

Dagens evangelium står skrevet hos evangelisten Matteus, kap. 18, v. 1-5

Nettopp da kom disiplene og spurte Jesus: «Hvem er den største i himmelriket?» Da kalte han til seg et lite barn, stilte det midt iblant dem og sa: «Sannelig, jeg sier dere: Uten at dere vender om og blir som barn, kommer dere ikke inn i himmelriket. Den som gjør seg selv liten som dette barnet, han er den største i himmelriket. Og den som tar imot et slikt lite barn i mitt navn, tar imot meg. Slik lyder det hellige evangelium.

Med disse ordene fra Matteus-evangeliet, er broen lett over til boka Emanuel av Gabriel Scott, – en bok som ikke har fått så stor oppmerksomhet, men som er en perle av en bok, med sin varhet og kjærlighet til det lille, etterlengtede barnet, Emanuel – som i sin tur betyr «Gud med oss!» Bare tittelen setter oss på sporet av hva GS vil med denne boka. Det er en vakker, poetisk, ramsalt og likevel varm bok om dette spebarnet som mister sin mor i barsel, som blir omsluttet av kjærlige mennesker, og får det beste av de gode menneskene.

Men – om alle menneskene hans kranser seg rundt ham for å beskytte han, så opplever likevel Emanuel å miste sin elskede Gammelmann, tunghørte, stivbente og rynkete oldefar, som er vakker i guttens øyne, fordi han er så uendelig god med gutten. Men dette barnet, uskyldig og glad, nysgjerrig på livet, blir ikke spart for ulykker, ondskap og vonde tap.

Gabriel Scott har en helt spesiell evne til å beskrive menneskene og deres særheter på en både besk og underholdende måte, men også rørende og godmodig. Det skjer også her i Emanuel.

Barnet er omringet av et bredt persongalleri, der noen er bare gode og tålmodige, noen roter det til for seg, noen er riktig slemme, rent ut sagt ondsinnet, mens andre igjen lyser vei for andre. Alle disse får innflytelse på Emanuels omgivelser, i større og mindre grad. Alle menneskene blir også beskrevet, vurdert og dømt etter Gabriel Scotts mål – om de har nok med seg selv, eller om de er snille, - er det kjærlighet å spore, har menneskene omsorg? Kampen mellom det gode og onde som gjenspeiler seg i alles liv.

Den lille Emanuel har også fått sin porsjon med frihets-trang, og i siste kapittel løper gutten av sted, 4-5 år – ut i den store verden – på full fart fra trygghet og stramme rammer hos moster Elvine. Bena bærer han av sted – ut av porten og ned i dalen og langs veien, til han ser den hvite kirken, med blomster og trær rundt og pyntede gravstøtter rundt. Så måtte han inn og se nærmere på dette, og oppdager arbeid like ved. En mann står nede i en grav og skyfler jord og steiner opp. Den mannen er hans kjære pappa, og her tar forfatteren farvel med lille Emanuel, ved at han lar gutten hoppe ned i graven og i armene til sin far.

Torstein Gilje og datter Kristin Haugen i aksjon. Tottas nydelige var tidlig ute til lørdagens arrangement. Foto TEH

Anne Bjørkvik med Peer Rødal Haugen i aksjon. Tottas nydelige dekorasjoner pynter som alltid opp. Foto TEH

Elise Sløgedal og Håkon Huldt-Nystrøm underholdt. Foto TEH

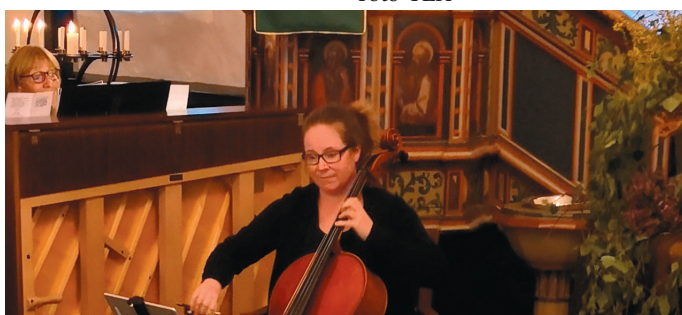
Bjarne Bjorvatn fremførte "Havmannen". Foto TEH

Leder Anne Bjørkvik ønsket velkommen til Høvåg kirke. Foto TEH

Et sjarmerende ungdommelig innslag i kirken var de nygifte Victoria og Erlend Hanisch. Foto TEH

Kirsti P. Haugen og Hanne Øhrn Drønen sto for vakker musikk. Foto TEH

Hilde Gunn Sletten var både taler og liturg i Scott-Gudstjenesten i Høvåg kirke på temaet "Barnet-et gudsbevis hos Scott" Foto TEH

Det går som en bue fra begynnelsen av boka, der han mister sin mor, og til slutten, der han igjen møter døden, der faren står og er kirkegårdsarbeider og steller i stand til de døde.

Så – hva lærer vi av denne boka? For det er slik at vi kjenner at fortelleren har et budskap, som i mange av Scotts bøker.

Det som er helt sikkert, er at Gabriel Scott ser på dette lille menneske, det vidunderlige lille barnet som Guds eget smil, selve gudstegnet i asken og støvet, bindeleddet mellom jord og himmel, som vi nettopp hørte.

Hva gjør et lite menneske med de som får det i hus? Hva er det med dette lille barnet som får mennesker til å bli varme i hjertet, og kjenne seg snille og ville fjerne alt som kan ramme dem og gjøre dem vondt?

Man kan bli helt oppslukt av disse små menneskene, og mange av oss blir fylt av undring og ærefrykt. Noen blir foreldre, blir nærmest forelska, og noen besteforeldre får slike lykkelige smil når de snakker om barnebarna sine. Alle kjenner ikke like sterkt, men vi blir aldri lei av dette mirakel å få et barn i armene sine.

Vi kommer nær livet, og vi kommer nær Skaperen, som vi ber vår trosbekjennelse til. Denne skaperen som elsker sin skapning, sommerfugler, peoner, blåveis og blåmeis, og hvert menneske på denne jord. Som lot Jesus bli menneske på jorden, slik at vi skulle bli kjent med hans kjærlighet og nåde.

FRA SIDE 12.... GRAVERENS TAKK

«Hvem er størst i himmelriket?» Disiplene spør Jesus.

Av alle mulige svar, så tror jeg ikke de hadde sett for seg dette; at Jesus henter fram et barn. «Den som gjør seg selv

liten som dette barnet, han er den største i himmelen.» Dette må ha inspirert Gabriel Scott.

Og vi – vi har hørt dette mange ganger før, men det er jo krevende. Vi blir utfordret av tanken, for vi kan jo ikke bli så små igjen. I vårt evangelium blir alt ofte snudd på hodet, og slik er det jammen her også. Det som vi anser som stort og vi streber etter, det får ikke gehør hos Jesus.

Vi skal strebe etter å bli som barn! Hos de minste barna møter vi en hengivenhet og kjærlighet som bare er vidunderlig. Det er verdifulle egenskaper, og som vi voksne strever med. Det er ikke så rart, for vi tenker voksne tanker, vi er blitt forsiktige, vi er redd for å bli såret, og vi er kanskje mistenksomme. Men – vi vet når vi møter ekte kjærlighet og hengivenhet, og hos en liten kropp kan vi nettopp oppleve dette.

Kan det være at det er det nærmeste vi kan erfare Guds uendelige kjærlighet. Og uendelige kjærlighet er nettopp i et lite barns ubetingede hengivenhet og tillit? Vi leser i brevet til Korinterne at «nå ser vi i et speil, i en gåte», og kanskje barnet kan være speil for oss, at Gud står bak alt, står bak oss, og viser oss i barnet hvor uendelig glad han er i oss.

Og vi som får leve i Guds nåde, vi har fått barnet som forbilde, leve i tillit til Gud, og være speil på Guds kjærlighet. Vi vet fra Scotts forfatterskap at han titt og ofte var de vergeløses forsvarer, og brukte bøkene sine til angrep på makt-overgrep og for å løfte fram de svakeste, de som har fått tøffest medfart i livet. Han var også derfor barnas forsvarer, de som viser oss hvem Gud er.

Samfunnskritikk også i denne boka, med synet på to ungdommer som er kommet i «uløkk», og de blir rammet av moralens voktere, hardt og nådeløst. Presten står fremst med kritikken, men får også på pukkelen – fordi han er så hardhjertet. For dere som kjenner Gabriel Scott godt, vet at han var forut for sin tid når det gjaldt å forsvare de svake i samfunnet, og dessuten var han rasende på mektige prest-er som gikk i veien for fromme og gudfryktige mennesker. Det hadde vært flott å ha Gabriel Scott her hos oss i vår tid, 2020. Skulle vært moro å høre hans sviende kritikk av behandlingen av de mest utsatte og forsvarsløse i vårt samfunn i dag. For noen er det også i våre dager som lider for andre menneskers hardhet. For eksempel de fattige rundt ekvator som lider under vår – dvs den rike verdens - rovdraft på jorden. Selv den stakkars syke jorden lider under vår griskhet, den – som gir og gir oss livsgrunnlaget, som Gud har gitt oss å stelle med og forvalte, men som vi – de rike, vanskjøtter og forrykker de fine økologiske systemene til.

Eller Europa, som ikke har hjerte til å hjelpe ulykkelige mennesker i grusomme flyktningeleirer, en time eller to fra oss her i Norge. Jeg skulle ha ønsket at Gabriel Scott kunne vært her og hatt en flammende stemme til forsvar for jorden og de minste blant oss.

Barmhjertigheten har så dårlige kår her på jorden!

Vi må varme oss på forfatterens hyllest til moren – hans lys og stjerne, side 38.

Vi har sirkulert rundt Gabriel Scotts syn på barnet som et slags gudsbevis, og denne sterke symbolikken møter

vi igjen i boka «Fergemannen». Fergemannen er Kristus selv, som kommer for å hente de på bredden som har slitt seg fram til den siste reisen, etter å ha sett livet i reprise, gjennom Guds blikk, og måttet erkjenne alt det ekle de har i bagasjen. Det kleber til dem som kladder de ikke blir kvitt. Når Kristus kommer, så er han omgitt av en lysende flokk av lykkelige og lekende barn, og med Kristus kommer nåden. Den befri også forstander Boa fra sin grusomme skyld. Men vel og merke, etter at Boa har vridd seg i smerte over sine gjerninger, og ikke kommet noe vei uten å få be om tilgivelse.

Dette bildet av Kristus, som tar imot synderen på siste reise, er ikke alene. Han er omgitt av barna, de uskyldige, de som viser oss ubetinget kjærlighet, liksom om Gud vil fortelle oss hvem han er, gjennom dem. Gabriel Scott har gjennom disse gripende fortellingene også gitt oss et grep om hvem Gud er. Den nærværende Gud, som elsker de små, og har omsorg for alt han har skapt.

Anders Bjørnholmen introduserte Helge Scott og takket hjertelig for at Scottfamilien alltid er representert på Scottdagene. Helge Scott berømmet Selskabet for imponerende innsats for Gabriel Scott og la ned krans. Foto TEH

Tøtta med kransen som Helge Scott la ned. Foto I.M.

Helge og Jorun Scott gleder stadig med sitt nærvær. Foto I.M.

OPPFORDRING!

For rask kommunikasjon med Selskabets 400 medlemmer om nye arrangementer m.v., mail da inn din e-postadresse til Harde Johannessen, hardej@hotmail.com

Anne og Tøtta. Foto I.M.

VI MINNER OM GABRIEL SCOTT UTSTILLINGEN,

akvarellene til Kilden av Arvid Bergstøl og stort utvalg av Scottbøker i Scottrommet på Lillesand folkebibliotek.

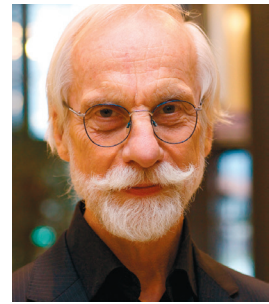
Opplegget for det vellykte arrangementet i kirken var Peer og Hilde Gunn sammen om. Foto TEH

Gabriel Scott som filosof

Del I: Fra Søren Kierkegaard til Jacob Böhme

Av Hans Herlof Grelland,

Master i filosofi, cand.real., Dr. Philos. professor em. ved Universitetet i Agder • hans.grelland@uia.no

Hans Herlof Grelland

Det har vært et spennende prosjekt for meg å utforske Gabriel Scott som filosof. Mitt møte med Scott har kastet lys over nye og for meg overraskende sider ved dikteren i Maagereiret. Vi tenker jo ofte på ham som Sørlands-dikter, en av våre nasjonale helter. Vi har slike lokale diktere fra forskjellige steder i landet, som Prøysen fra Hedmark eller Falkberget fra Røros. Men så er det det særegne ved Scott at han jo ikke kommer fra Sørlandet. Han kommer til Sørlandet, ja faktisk til Norge, først når han er ni år gammel. Han kommer fra Skottland og England og er født i Skottland, og vokst opp i Skottland, riktignok med norske foreldre. Og han bodde i tjukkeste London i to år før han kom til Høvåg. Og det synes jeg er litt å tenke på. Han kommer som en litt fremmed fugl til Norge, og i en alder av ni år er det jo mye som er formet i personligheten. Han var vant til klangen av skotsk og engelsk språk i omgivelsene sine, selv om han snakket norsk med foreldrene. Jeg kjenner meg litt igjen her. For jeg kom også til Norge, fordi mine foreldre var Kina-misjonærer, jeg kom fra Kina, og bodde først en stund i Oslo. Og så flyttet mine foreldre og jeg, da jeg var syv år gammel, til Brøttum i Hedmark. Slik Scott kom til Høvåg, kom jeg til Hedmark. Min far var også prest, og så ble oppgaven for meg å bli hedmarking. Jeg var to år yngre enn Scott var da han flyttet til Høvåg og skulle bli norsk og sørlending.

Og da har jeg tenkt; hvor mye sørlending ble Scott? Og hvor mye hedmarking var jeg? Det jeg har lært om meg selv er at jeg måtte lære å *spille* hedmarking. Det måtte jeg lære for å overleve på skolen og i bygdemiljøet der. For eksempel måtte jeg lære å være langsom, i motsetning til den kjappe måten jeg var vant til fra Oslo, for ikke å snakke om Kanton og Hong Kong. Jeg måtte lære å gå sakte, snakke sakte og ikke gi for mye direkte uttrykk for følelsene mine. Denne erfaringen gjør at jeg har jeg tenkt en del på hvordan det var å være Scott å komme fra storbyen London til et sørlandsk bygdesamfunn.

Det er klart at for meg, at for meg har denne oppveksten ført til at jeg egentlig aldri har følt at jeg kommer fra noe sted. Det er ikke noen av stedene jeg har bodd i mitt voksne liv som jeg føler at jeg kommer fra eller helt hører hjemme. Jeg er litt fremmed i denne verden, jeg er på besøk her. Jeg kommer utenfra. Akkurat hvor jeg kommer fra har jeg prøvd å utforske senere, men sånn kan Scott ha følt det også. Jeg har tenkt at det er en tone av den fremmede som kommer og som iakttar ting utenfra også hos Scott. Det er noe litt fremmed og iakt-tagende ved ham. Men derfor er han kanskje ekstra god nettopp til å iakttas sørlendinger og skrive alle disse tingene han kan skrive, og ta folk og hendelser på kornet, nettopp fordi han ser det med et utenfra-blikk.

På mange måter er Gabriel Scott en kosmopolitt. Det viser seg også når vi skal se på Scott som filosof. Dette henger kanskje sammen med en annen ting som er helt særegent ved Scott, nemlig hvilke filosofer og tenkemåter han ble fanget av og som han kunne identifisere seg med.

Allerede på dette punktet ser vi at han skiller seg fra det som var vanlig i det norske miljøet i hans generasjon. Ja, hvordan var det norske miljøet på Scotts tid? Hvilken tid er det vi befinner oss i? Scott skriver sitt første dikt på 1890-tallet, men mesteparten av det han skriver er fra rett etter århundreskiftet. Han begynner altså i det som vi gjerne kaller *fin du siècle* - slutten av 1800-tallet. En særegen tid med en særegen stemning. En tone av undergangsstemming fordi et århundre var slutt. Vi har kanskje opplevd det selv ved tusenårsskiftet, men jeg har inntrykk av at denne stemningen var mye sterkere og mye mer kunstnerisk stimulerende på den tiden. Og på slutten av 1800-tallet, hva skjedde i Norge? Det skjedde faktisk utrolig mye. Scott kommer inn i en kunstnerisk blomstringstid uten sidestykke. Vi kan nevne kjente eksempler. Knut Hamsun skriver *Sult* i 1890. *Sult* er ikke banebrytende for Hamsun eller norsk litteratur, men det er banebrytende for verdenslitteraturen. Han er med så å si å innstifte modernismen i litteraturen med dette verket og de påfølgende verkene. Så Knut Hamsun er en rager i vestens historie og vestens litteraturhistorie. Det samme gjelder Edvard Munch. *Skrik* ble malt i 1893 og *Madonna* i 1895. På samme måte som Hamsun var Munch med slike bilder en banebryter for en ny kunst. Sigbjørn Obstfelder skriver *Jeg ser* i 1893.

Og hvis vi drar ut i Europa, finner vi også ny musikk. 1899 skriver Arnold Schönberg *Verklærte Nacht* som også innevarsler en ny tid i den klassiske musikktradisjonen. Richard Wagner har tatt romantikken helt ut, og så kommer denne etter-romantiske stemningen som blant andre Schönberg er en representant for, og som glir over i det vi kan kalle samtidsmusikk, altså musikk som ikke er så melodios og tilgjengelig.

Hvis jeg skal prøve å finne en kort beskrivelse eller formel som skal karakterisere dette nye, så vil jeg formulere det slik: Disse unge kunstnerne beskriver verden, ikke slik som vi tenker at den er i seg selv, men slik den fremstår for menneskesinnet. Det betyr at for eksempel et maleri av Munch beskriver det som er malt, men det beskriver det malte objektet slik det blir sett av noen, og dermed beskriver det fremfor alt øyet som ser. Og det er slik Munch har beskrevet menneskesinnet, ved å se og beskrive det som et menneskesinn ser. Det samme gjelder musikk. Det samme gjelder litteratur. At det er opplevelse, det er slik at beskrivelsen peker tilbake på den som beskriver, og vi får en inngang til dette sinnet. Det er altså en menneskesinnets utforskningstid. Dette er i denne tiden verdensborgeren Gabriel Scott kommer inn.

Hvis vi skal spørre hvilke filosofer som er rådende på den tiden, så er svaret ganske enkelt. For vi har først og fremst to store tyske filosofer, Immanuel Kant og Georg Friedrich Wilhelm Hegel. Hegel var regnet som slutt punktet på romantikken. Han var på en måte ikke så romantisk, men han kan regnes som en som avslutter romantikken og skaper overgangen til noe nytt.

Men i Skandinavia hadde vi spesielt *en* stor filosof som raget på slutten av 1800-tallet, han som riktig nok tilhørte den foregående generasjonen, men som var forut for sin tid og bidro med en rekke verker om mange sider av den menneskelige eksistens, inklusive kunst, og vel og merke menneskets subjektive eksistens, akkurat det kunstnerne på slutten av århundret var opptatt av. Temaer som følelser, angst, fortvilelser, glede, fornuftens grenser, tankens grenser, språkets grenser. Dette er Søren Kierkegaard.

Kierkegaard er i bakgrunnen her, for Hamsun, for Munch, for Obstfelder, eller for Schönberg for den saks skyld. Og han er i bakgrunnen for Gabriel Scott. Når jeg leser Scott, tenker jeg at dette kunne han ikke ha skrevet før Kierkegaard. Det er som om Kierkegaard åpnet samtidens øye for noe, for en tematikk. Og her er vi ved nøkkelen ved det som er interessant ved filosofien. Filosofiens oppgave er å åpne øynene våre for nye sider ved verden og tilværelsen. Det å lese filosofi er ikke å lære seg noen læresetninger, det er å få åpnet øynene, få nye perspektiver på tilværelsen. Filosofien er en øyeåpner eller en døråpner. Derfor er noen av oss blitt så fanget av filosofien, ikke fordi vi egentlig er opptatt av filosofien i og for seg, men av verden og menneskene. Filosofien har lært oss å se det på nytt, på en annen måte og på en dypere måte og på en mer omfattende måte.

Søren Kierkegaard

Slik er Søren Kierkegaard til stede i denne tiden. Han er til stede hos Ibsen, han er til stede hos Arne Garborg, hos Hans Jæger, hos Hamsun, hos Munch. Og så har vi altså Gabriel Scott. Kierkegaard er til stede også hos Scott, men Scott viser seg å gå sine egne veier, også i filosofien. Han er en fremmed fugl. Han kommer fra Skottland. Han kommer fra Edinburgh. Han kommer fra London. Han kommer til Norge, og vender blikket mot filosofer som få andre snakker om.

Det er vel kjent at Scott var opptatt av Baruch de Spinoza. Det er derfor helt unngåelig og nødvendig å si litt om det. Jeg tenkte vi skulle prøve å spørre hva han fant hos Spinoza, og hvilke andre filosofer han har interessert seg for. Og da viser det seg at det spesielt er en annen, litt mindre kjent filosof han var opptatt av, nemlig Jacob Böhme. Böhme var en tysk filosof, men en tysk filosof som på slutten av 1800-tallet var mer eller mindre glemt i Tyskland, men desto mer kjent i England. Selv om vi ikke kan regne med at 7-årige Gabriel leste Böhme i England er det svært tenkelig at hans teolog-far kjente til ham.

Vi kan først spørre oss hvordan en kunstner forholder seg til filosofi? For når vi sier «Gabriel Scott som filosof», eller snakker om Henrik Ibsen som filosof eller Knut Hamsun som filosof, så mener vi nok hvilke tanker de gjorde seg om verden og menneskene, men vi tenker også på deres

forhold til den allerede eksisterende filosofien og til filosofene. Jeg har sagt noe om det, nemlig å se på en filosof som en øyeåpner. Det er jo slik at en stor kunstner er en som selv er en stor oppdager her i verden, en som selv bidrar til å oppdage verden på nytt. En ekstraordinært stor kunstner er en som har ekstraordinært skarpt blikk for hva som skjer i den verden som han er opptatt av. Filosofen er en som åpner en port for ham og sier: Se her! Se menneskene! Så oppdager han nye ting, og så blir man fanget av en filosof fordi man synes at det som denne filosofen viser er det en selv er opptatt av, det en selv kjenner meg igjen i.

En annen måte å se det på, er at en kunstner som ser (eller lytter eller kjenner) har et behov for å tenke på sine erfaringer og sin måte å se på. Og da er filosofen en som hjelper til å stimulere til tanke og refleksjon. Og kanskje kan en filosof være slik at man føler seg beslektet med ham eller henne i måten å tenke på. Kanskje er det ikke så lett å dele kunstneriske visjoner, og kanskje kan en filosof med sine skrifter være en samtalepartner.

Det er åpenbart slik hos Gabriel Scott, at når han finner Spinoza, så finner han en beslektet sjel han kan kjenne seg igjen i, og samtidig en som har skrevet klart og dypt om akkurat det Scott famlende prøver å gripe med sin litteratur. Det gjelder Spinoza, og det gjelder også Böhme. Det er også et tankeslektskap mellom Spinoza og Böhme.

Vi trenger også å trekke inn romantikken, og problemstillingen romantikk versus realisme her, for også det klinger i bakgrunnen hos Scott. Når man leser den delvis selv biografiske romanen *En drøm om en drøm*, så stifter man bekjentskap med personen Finn, som opptrer i Gymnas-samfunnet (et diskusjonsforum i gymnaset, det som i dag heter videregående skole). Her viser Finn seg som en varm forsvarer av romantikken.

Dette er en overraskende liten historie, fordi romantikken på denne tiden er for lengst et tilbakelagt stadium. Den perioden som vi har satt søkelys på er jo 1890-tallet, og dette er en tid som kommer etter realismen, som igjen følger etter romantikken som idéstrømning. Romantikken kommer altså før det man kaller for realismen. Realismen er karakterisert ved at man er opptatt av samfunnsproblemer. Henrik Ibsen er en typisk realistisk dikter. Maleren Christian Krogh er det også. Krogh har skrevet en roman som heter *Albertine*, som er problemorientert og tar opp prostituertes triste skjebne i Oslo. Krogh maler også bildet *Albertine i politilegens venteværelse*, som er et realistisk bilde av akkurat det samme. Roman og maleri, to medier som beskriver samme tingen. Krogh er opptatt av sosiale problemer, opptatt av hvordan samfunnet er. Delvis for å lufte ut og kanskje skape forbedring av samfunnet, skape reformer, skape forandring. Det er realistenes ide.

Før realismen var det romantikken som var rådende. Da er vi tilbake til tidlig på 1800-tallet. Romantikken var opptatt av drømmer. Det er i alle fall romantikkens forsvarer Finn i boken. Opptatt av drømmer, opptatt av følelser, opptatt av naturen. Og ikke Darwins natur, ikke biologenes natur, ikke molekyler og atomer og kjemiske reaksjoner, men en *besjelt* natur. En natur som fascinerer oss, som fanger oss, som gjør oss betatt, som vi kan føle slektskap med, vi kan føle der er dybder i naturen, noe vi kan gjenkjenne oss selv i, noe vi

kan finne noe større enn oss selv i, kanskje noe vi kan finne Gud i. Så Gud blir altså et tema.

Det er en spenning i Europas historie hvor det går frem og tilbake med dette med at vitenskapen stadig er på fremmarsj, og vitenskapen mangler alle de dimensjonene romantikken fremhever. Og romantikken er av og til en reaksjon på dette. Denne Finn er på et tidlig stadium, og kanskje også Scott på et tidlig stadium, en forsvarer av romantikken. En grunn var at han trodde på det gode og det vakre i verden. Så mens realismen viste oss skyggesidene, viste oss hvordan vi skulle «rense ut kloakken», som Ibsen sier i *Gjengangere*, så er Finn – og Scott – på jakt etter å se det gode og vakre.

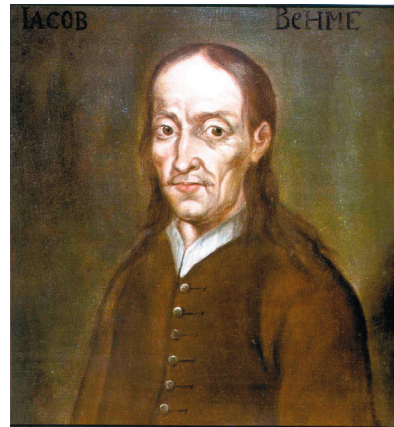
Så vet vi at Gabriel Scott utviklet seg til også å bli en svært god realistisk forfatter. Han har samfunns-skildringer som er subtile og fintfølede. Han beskriver for eksempel klassesamfunnet i den tiden, beskriver hvordan folk følte det i forhold til hverandre som aktører i samfunnet, hvordan klasseforskjeller skapte spenninger og hvordan det påvirket selvbildet, hvordan folk så på seg selv. Skikkelsen Josefa er et godt eksempel. Vi finner også mange eksempler i denne selvbiografiske trilogien fordi hovedpersonen beveger seg mellom samfunnsklassene. Her er mange fine, realistiske skildringer.

Men samtidig er Scott indirekte en erklært romantiker. Vi tenker jo lett slik at romantikken var opptatt av fantasi og drømmer, mens realistene tar for seg virkelighetens verden. Men romantikernes program, og også Scotts program som romantiker, er ikke å flykte fra verden, men å se det vakre i verden. Det virkelig, reelle vakre. Å få tak i noe virkeligheten som realismen ikke får tak i, som den overser, men som det er viktig for oss å gripe. Noe som kan være en bærekraft nettopp når vi skal leve med eller til og med forandre samfunnet med sine problemer.

De romantiske filosofene er først og fremst tenkere som Johann Gottlieb Fichte og Friedrich von Schelling. Det disse filosofene var spesielt gode til, var utforskningen av menneskesinnet. Vi finner hos dem mange interessante bidrag til psykologien. Psykologien har valgt å overse disse kildene til kunnskap, og derfor er de romantiske filosofene blitt lite påaktet i etter-tiden. Det er interessant her å gjøre en digresjon og påpeke at matematikk-filosofen Hermann Weyl studerte romantikeren Fichte med stor interesse som en hjelp til å forstå begrepene i moderne matematikk og fysikk. Weyl var kollega av Einstein og bidro i utviklingen av Den generelle relativitetsteorien.

Romantikken spiller altså en rolle for Scott. Likevel er det slik at filosofene Scott leser mest ikke er romantiske filosofer. Det er snarere Spinoza og Böhme.

Jacob Böhme levde på begynnelsen av 1600-tallet, var tysk og bodde hele sitt voksne liv i en by som heter Görlitz, der han jobbet som skomaker. Samtidig med dette skriver han bøker og leser, og blir etter hvert altså et stort og kjent navn. Og hva er det som er karakteristisk for ham? Jo det er – et viktig nøkkelord for oss når det gjelder Gabriel Scott, og det er *naturmystikk*. Og Böhme bygger sin tenkning på egne mystiske erfaringer.

Jacob Böhme

Mystikken er en gammel filosofisk og religiøs tradisjon. Og mystikken finnes i forskjellige varianter, i forskjellige religioner og utenfor religionene over hele verden, også innen den europeiske tradisjon. Og mystikk handler ofte om en praksis der folk trekker seg tilbake fra samfunnet og inn i seg selv. I kristen sammenheng,

og også buddhismen, finnes egne klostre, som noen ganger gir plass for en mystisk tilbaketrekning. Man sitter i sin klostercelle og går inn i seg selv. Og der inne har mystikeren et slags møte med noe som er større enn ham selv – Gud eller altet eller ens dypeste selv. Dette møtet tar form av en mystisk enhet – *en unio mystica* – med dette større. I noen tradisjoner, som i Zen eller i kristen neste-kjærlighets-tradisjon, fører veien innover også til en vei utover til verden eller til ens neste. Dette er en kort skisse av den tradisjonelle mystikken.

Men naturmystikken er noe annet, selv om den også er beslektet. Den skiller seg fra den tradisjonelle mystikken ved at man ikke går inn i en klostercelle, man går ut i naturen, og har her den samme opplevelsen av noe som er større enn en selv. Og har man et forhold til Gud, er det kanskje Gud man finner i naturen. Gud i en alle annen form, i en eller annen mening. Eller kanskje noe annet, en allnatur som er større. Men først og fremst har mystikken et forhold til den besjelede natur. Vi kan ikke finne noe bedre ord enn det. Vi famler etter ordene på dette feltet. Men 'besjelet' er et godt ord, for det forteller at dette ikke er biologenes natur og Darwins natur. Det er noe annet. Dette er den besjelede natur, som et følsomt sinn kan oppleve når det opplever naturen. Vi kaller det naturmystikk. Og det er det som er kjernen i Jacob Böhmes filosofi.

Kosmos er besjelet. Ved sitt legeme er mennesket forenet med den fysiske og organiske siden av naturen, men med sin sjel er den forenet med verdens-sjelen. Og i sin opprinnelige, fullkomne tilstand erkjente mennesket denne enheten av mennesket, naturen og Gud.

Og for Böhme er det da slik at kristendommen egentlig – og da er det som at man glemmer den tradisjonelle dogmatikken, den tradisjonelle kristendomsformen – handler om å gjen-skape denne enheten, gjenforene mennesket med naturen og med Gud, med Kristus som forbilde. Det er Böhmes tanke. Böhme levde fra 1575 – 1624, så han levde før romantikken. Han er en renessanse-tenker. Men romantikerne leste ham, så han er inspirasjonskilde til romantikken.

Böhme begynner sin filosofi, ikke med logiske resonnerer og analyser. Han begynner med den personlige erfaring. Og en av hans venner har beskrevet det slik: «Da Böhme satt i sitt skomakerverksted ble han blendet av et stykke metall som solen skinte på. Da var det som en ny verden ble åpnet for ham. Han ble ført inn i den hemmelige

natures innerste grunn og sentrum. Böhme ble forvirret og trodde det var fantasi og forvillelse. Han gikk derfor utenfor byen for å slå det vekk. Men da han kom utenfor byen oppdaget han at hans klarsyn bare ble sterkere, og at det han kalte tingenes hjerte og innerste vesen ble blottlagt for ham.»

Böhme selv har beskrevet en tilsvarende opplevelse slik: «I dette lys har vi i ånden straks sett gjennom alt, i alle skapninger, så vel urter som gress, erkjent Gud, hva han er og hvordan han er, hva hans vilje er. Og i dette lys er min vilje straks vokst til et stort begjær etter å beskrive Guds vesen. Jeg har ikke steget opp til Gud, for slikt er umulig for så ringe mennesker som meg. Men guddommen har steget opp i meg, og av sin kjærlighet åpenbart fritt for meg, som jeg ellers i min halvdøde legemlige fødsel har måtte la være.» Slike opplevelser er det han beskriver.

Og nå kan vi gjøre et sprang over til Gabriel Scott, og til Kilden; til fiskeren Markus og lese følgende: (s 75) «Gud – Markus løfter blikket fra boken og lar det gli utover heien og havet, hvor himlen møter med fjernhet og fred. Her staar som en stille høitid av ordet, det er ikke til at forstaa, bare at bøie sig for i støvet, det er høit oppløftet over tanken ... Gud er jordens og altets kilde, frembringeren av stoffet omkring en, skaperen av lyset og livet, kraften og gnisten i det som er til. Han er ogsaa tildanneren av det, han har sluppet jorden av haanden og sat den i sving med alt sit.»

Det er ikke noe vanskelig å se slektskapet med Böhme her. Det er klart at Jacob Böhme har vært en inspirasjonskilde

for Gabriel Scott til å slippe denne opplevelsen løs i språket. Og det er også klart, tenker jeg, at Scott ikke kunne ha skrevet dette hvis han ikke hadde hatt sine egne opplevelser av tilsvarende art. Dette er naturmystikken, naturmystikken basert først og fremst på en erfaring. Så begynner man å sette ord på erfaringen. Og så bruker man det stakkars språket man har, for språket vårt er utviklet for helt andre formål, og så blir det litt hjelpeløs famling, men så blir det litt storslagent likevel.

Om Jacob Böhmes videre historie, som Gabriel Scott også kjente godt til, så er det slik at han kommer i konflikt med kirken. Og dette er jo også Gabriel Scotts tema. Han var jo selv ikke nådig mot den kirken hans far tjente i. Hvis det var noen ganger han brukte et sterkt språk, så var det i kritikken av kirken og dogmer og prester, og særlig lekpredikanter.

Böhme selv, som jo ble en kjent forfatter, opplevde å bli utskjelt fra prekestolen. Da gjorde han en avtale med presten, og det var at han skulle slutte å utgi bøker hvis han ikke ble skjelt ut offentlig. Så gikk det seks år, men så klarte ikke presten å holde seg lenger, så det var ny utskjelling fra prekestolen, og nye bøker fra Böhme.

Den tyske filosofen er altså Gabriel Scotts favoritt og læremester. Han har vendt blikket et sted ingen andre har vendt blikket. Dette er da naturmystikeren Gabriel Scott, og naturmystikken er en svært viktig del av Gabriel Scotts filosofi og litteratur.

Del 2 kommer i neste Treskopost

Gabriel Scott - stadig i vinden K&TE

Gabriel Scott and his novel *Kilden*

Gabriel Scott (1874-1958) was a Norwegian author, poet, novelist, playwright and children's writer. He was born in Edinburgh, Scotland. He moved to Norway when he was seven years old, his father being a parish priest in Høvåg, outside Kristiansand on the South coast.

Scott made his literary debut in 1894 with a poetry collection *Digte* (Poems), His literary breakthrough was the novel *Jernbyrden* (The Iron Burden), which was well received by the critics when it appeared in 1915.

His most famous book is the novel *Kilden eller Brevet om fiskeren Markus* (The Source, or the Letter about Mark the Fisherman), 1918, a story about the fisherman Mark living a simple life and presenting simple thoughts. This book is a central work in Norwegian literature. It is one of Scott's most popular books. It is a classic, and is one of the best known, most read and most quoted Norwegian novels. There it should still have its place, as a gateway to a distinctive authorship and a messenger for important values.

The novel can be considered as fables in the art of living, and thus differ from the author's other, realistic, authorship.

*Arild Sæther, Doctor Philos.
Professor Emeritus
Foto: TEH*

Gabriel Scott's final words in his novel *Kilden*

Original Norwegian text

“Et menneske kommer til verden – en ånd daler ned på jorden, den roter en støvsky opp omkring seg, tar støv på og sleper det rundt.

Når dens tid her er omme, legger den atter støvet av og vender tilbake i det eviges favn.”

Translations

“A man comes into the world – a spirit descends to earth, it stirs up a cloud of dust around itself, takes the dust on and drags it about.

When the time down her is over, it casts off the dust and return to the embrace of eternity.”

“Ein Mensch wird geboren – ein Geist kommt von oben nach der Erde, bringt eine Staubwolke um sich selber in Unordnung, nimmt Staub an sich und schleppt es herum. Wenn seine Zeit hier vorbei ist, liegt er den Staub nochmal ab und kehrt in die Ewigkeit zurück.”

“Un homme vient au monde – un esprit descend sur terre, il soulève un nuage de poussière, qu'il revêt et traîne avec lui. Son temps révolu, il dépose la poussière et regagne le sein de l'éternité.”

Barndomsskildringer i Gabriel Scotts voksenlitteratur

Del 3

Av Sverre Wiland

4. Skiftere som viser til utsigelsessituasjoner og tekstnivåer i fiksjonslitteraturen.

Fra 1920-tallet forsøkte flere lingvister å avklare den spesielle naturen til en gruppe ord og uttrykk som har konvensjonell mening, men som samtidig er relativt i forhold til tid, sted og kommunikasjonssituasjonen de er ytret i. Bruken av personlige pronomen i vanlig samtale viser slike skifter i referanse særlig tydelig. Personen som taler, referer til seg selv med første persons pronomen jeg/meg og til tilhøreren med andre persons pronomen du/deg: “Jeg forklarer dette seinere, slik at du kan forstå meg”, men i det du-personen svarer den første taleren, bytter pronomenene jeg og du referanse: “Ja, jeg må få en forklaring. Det skylder du meg”. Også skiftene i perspektiv som følger av skifter i diskursform, f. eks. fra fortelleinstansens diskurs til mer dobbeltstyrte eller til tilsynelatende rent karakterstyrte diskurser, gir flere typer endringer ved f. eks. pronomen, stedsuttrykk, tidsuttrykk og verbtid. Disse endringene innebærer forflytninger i perspektiv mellom fortelleinstansen i en ytre utsigelsessituasjon og karakterene i en indre utsigelsessituasjon i det fortalte rom.

Det er særlig den danske språkforskeren Otto Jespersens (1860-1943) som har gitt oss en klarere forståelse av naturen og funksjonen til denne typen språkelementer i to større språkstudier i 1922 og 24.¹ Her viser han at meningen disse har avhenger av utsigelsessituasjonen for den som utsier dem. Han kaller alle slike elementer *skiftere* som fremhever deres egenart og virkning. Det neste viktige bidraget kommer i Roman Jakobsons essay “Shifters, verbal categories and the Russian verb” i 1957. Her bruker han Jespersens betegnelse og oversetter den i sin franske versjon av essayet med “embrayeurs” som betyr kløtsjer, reléer eller omkoblere. Denne betegnelsen får enda frem den dobbelte mekanismen i skiftere, at de kobler noe ut og noe annet inn. Jakobson hevder at alle lingvistiske koder inneholder en spesiell klasse grammatiske enheter med denne koblerkvaliteten. I dag vil gode forklaringer av såkalte deiktiske eller utpekende språklige elementer inkludere alle språklige midler som gjør meningen avhengig av utsigerens utsigelsesposisjon og tekstlige nivå. Når en tar høyde for denne utvidede og mer presise forståelsen av skiftemekanismen og at flere typer skiftere enn pronomen og steds- og tidsuttrykk må regnes med, kan den gamle kategorien deiksis utvides ved at utsigelsessituasjonens nøkkelrolle understekes slik nettstedet lex.dk gjør: “Deiksis er et sprogvitenskapelig begrep der betegner forholdet mellom det kommuniserte indhold og kommunikasjonssituationen.”²

I del 2 av artikkelen påviste jeg at fiksjonsteksten har to indre fiksjonelle nivåer og derfor to ytringsnivåer.³ I det ytre fiksjonelle nivået iscenesetter forfatteren en fiktiv utsigelsessituasjon der en fiktiv tekstinstans utfører en fortellehandling. Denne fortellehandlingen innebærer at en indre fiksjonell verden oppstår der fiktive karakterer utfolder seg. Det er altså fortelleinstansen på det ytre nivået som gjennom sine fortellemåter skaper karakterene og deres liv på det indre og fortalte nivået. I fiksjonstekster

er det, på samme måte som i ordinær språkbruk, flere typer skiftere som samlet forflytter oss mellom nivåene og viser disse posisjonsskiftene mellom utsigelsesinstansens posisjon og nivå i teksten og karakterenes posisjon og nivå i det fortalte planet. Når vi er på utsigelsesinstansens nivå får, vi instansens perspektiv og holdning til karakterene og til det som skjer i det fortalte. Flytter skifterne leserne til karakterenes nivå

Sverre Wiland Foto: TEH

får vi del i deres perspektiv, idealer og mentale reaksjonsmåter innenfor det indre fiksjonsnivået. Det er samtidig hele tiden fortelleinstansen som velger bevegelsene mellom fortellenivåene og fortellemåtene som avslører hvilket nivå vi er på. For å kunne se disse tekstlige nivåene og forstå fortellegrepene som skaper denne doble fiksjonelle kommunikasjonssituasjonen, vil jeg gjennomgå de ulike fortellemåtene eller diskurstypene fortelleinstansen tar i bruk og de viktigste skifterne eller inn- og utkoblerne disse ulike diskurstypene er avhengig av. For at skildringen av barnesinn, med den store asymmetrien mellom fortelleinstans og barn, er vellykket avhengig av at flere særlige kvalitetsutfordringer av ulik type blir innfridd ved at instansens fortellediskurser faktisk makter å gjengi barnesinnet på troverdige og medrykkende måter. Jeg vil derfor først ta for meg utfordringene, deretter fortellediskursene og så litt om de viktigste skifterne.

4.1. Kvalitetsutfordringer i barndomsskildringen.

For at fremstillingen skal få så høy kvalitet for voksne lesere at de blir personlig engasjert i barnekarakterene, deres utfordringer og deres utvikling, må fortelleinstansen både ha stor psykologisk kunnskap om barnesinnet i ulike utviklingsfaser, og sterk innlevelsesevne i barnas spesielle opplevelsesmåter i slike faser. Like avgjørende er det at instansen har overbevisende språklige forutsetninger for å kunne gjengi barnesinnets livsverden slik den er for barnet, og samtidig slik at den kan forstås, gjenkjennes og aksepteres av voksne lesere ut fra deres egne barndoms-erfaringer og egne voksne erfaringer fra samliv med barn. For å kunne løse denne formidlingsoppgaven tar Scott i bruk to ulike og forholdsvis nye gjengivelsesmåter av karakterenes indre liv og veksler mellom disse på elegante, tilnærmet umerkelige og svært virkningsfulle måter. Følgen er at barnesinnet selv – med dets opplevelsesmåter og spesielle erfaringsdannelser i møte med sine oppvekstvilkår og de utfordringer disse innebærer for barnets utvikling – kan komme tilstrekkelig tydelig og autentisk til uttrykk i teksten gjennom instansens voksne fremstilling. Instansens nærvær er uunngåelig i de diskurstypene instansen veksler mellom, men det er et nærvær som ikke trenger å være eksplisitt til stede. Det fungerer best når det bare er implisitt til stede gjennom sine fremstillingsmåter.

4. 2. De tre mest brukte diskurstypene i *Camilla Dyring* og *Storebror*.

Fortelleinstansen i Scotts barndomsskildringer bruker egentlig bare to av fire mulige ulike fortellemåter om karakterenes indre liv. Begge disse to ble først tatt i bruk etter at realismen slo igjennom på 1870-tallet. For å skildre handlinger og hendelser som skjer i det fortalte bruker fortelleinstansen i tillegg den velkjente diskursformen kalt refererende fortellediskurs (RFD). Her er instansen klart posisjonert eksternt i forhold til det fortalte og til karakterene i deres handling og utfoldelse i det fortalte. Instansen kan ikke se inn i karakterens bevissthetsliv, men kan sanse og fortolke dette ut fra karakterens atferd. RFD gir oss instansens eget voksenperspektiv (synsvinkel og forståelsesmåter) og holdninger til karakterene, hendelsene og handlingene i det indre universet. Denne fortellemåten er brukt langt mer i *Storebror* enn i *Camilla Dyring*, og det skyldes nok at forfatteren ønsker å gi en korrekt historisk fremstilling av forholdene som preget samfunn og levekår i ulike samfunnslag i barkebrødstiden først under Napoleonskrigene og blokaden av Norge frem til 1814 og som varte ved i de følgende nødsårene fra 1814 fremover til 1820.

Den andre og like tydelig instansstyrte fortellemåten i disse bøkene er den allvitende eller delvis allvitende fortellediskursen (AFD). Her kan instansen se inn i karakterenes bevissthetsliv med sitt voksenperspektiv og sine holdninger. I AFD kan karakterenes indre liv beskrives langt mer utfyllende og engasjerende enn i RFD, og dette fører til at leseren lettere kan forstå og akseptere karakterens begrunnelser, beslutninger og oppførsel i ulike situasjoner. Dette forsterkes ofte når instansen bare er allvitende om barnekarakterens indre liv og reaksjonsmåter i møte med sine oppvekstvilkår. I denne diskurstypen vil instansens holdning til de ulike karakterene og til deres oppførsel overfor barnet være avgjørende for leserens holdning til barnet og til eventuelle negative trekk hos de ulike voksne karakterene og ved oppvekstmiljøet som blir bestemmende for barnets utvikling.

Den tredje fortellemåten i disse romanene er fri indirekte diskurs (FID). Den er en mellomform i forhold til indirekte diskurs (ID) på den ene siden og direkte diskurs (DD) på den andre.⁴ Disse diskurstypene er fordoblende fordi instansen gjengir karakterens perspektiv, idealer og mentale reaksjonsmåter ut fra karakterens posisjon innenfor det fortalte, men uten at instansens implisitte nærvær helt er opphevet. Det er fortsatt fortelleinstansen som gjengir karakterens bevissthetsliv med tre ulike grader av nærvær for karakteren. Mens ID er mest instansdominert og DD er mest karakterdominert, blir FID en mellomform der både karakter og instans er til stede og preger diskursens utsigelsesmåte. Her skal vi konsentrere oss om FID og måten den gjengir karakterenes bevissthetsliv fordi det er denne diskursformen som dominerer i begge disse romanene. Beskrivelsen av denne diskursformen blir klarere når vi tar utgangspunkt i de langt enklere diskursformene ID og DD. Her tar jeg bare for meg de skiftene som klart skiller disse tre diskursformene fra hverandre og bruker teksteksplene fra del 2 av artikkelen.

1. DD: *Hun tenkte: "Jeg vil kanskje reise."*
2. ID: *Hun tenkte at hun kanskje ville reise.*
3. FID: *Hun ville kanskje reise.*

I DD møter vi karakterens tenkning, perspektivering og holdninger i sitat med typografisk skifter i form av hermetegn. Tre ytterligere skifter brukes i DD ved at karakteren uttrykker seg som en jeg-person, i nåtid og i en utskilt helsetning. Legg merke til at anføringen: *Hun tenkte* (som her står foran DD-innslaget, men kan være midt i eller etter sitatet) er utsagt fra instansens posisjon og perspektiv.

I den tradisjonelle diskursformen ID gjengis karakterens bevissthetsliv, perspektiv og holdninger indirekte ved at instansen utsier og omformulerer disse fra sin posisjon i form av en leddsetning: *Hun tenkte at hun kanskje ville reise.* Vi ser at karakteren blir til en tredje person og verbtiden endres til fortid og kommer i samsvarende form med anføringens ordene som også er utsagt fra instansens posisjon.

I mellomformen FID gjengis karakterens tenkning med rett ordstilling i en helsetning, noe som er likt med direkte diskurs og gjør at gjengivelsen føres nærmere karakterens posisjon og perspektiv, mens forskyvningen i pronomenbruk og verbaltid er lik med indirekte diskurs og fremhever instansens rolle i teksten. I sum gir bruken av skifter i FID inntrykk av et dobbelt nærvær av både instans og karakter. Denne diskurstypen er derfor den som tydeligst er dobbelt-perspektivert. Denne fordoblende diskurstypen ble først identifisert og navngitt av den franske lingvisten Charles Bally i 1912 og ble tatt i bruk og ble viktig i fransk, tysk og amerikansk litteraturvitenskap først på 1950- og 60-tallet, vel 80 år etter at den ble tatt i bruk i skjønnlitteraturen.⁵

FID er svært lik AFD og det er bare perspektivbruken som skiller dem. I FID er det karakterenes forståelse av og perspektiv på hendelser, omgivelser og karakterene rundt seg som er det gitte utgangspunktet, mens AFD er bundet til instansens forståelse og perspektiv i hans innsyn i barnekarakterens sinn og opplevelsesmåter.

Instansens perspektiv og holdning kommer gjerne indirekte til uttrykk i FID, men kan av og til bli tydelig ved å utnytte denne fordoblende diskurstypen til å legge inn en kritisk holdning der instansens ordbruk slipper frem en distanse-skapende humor, ironi eller utleverende satire overfor den 14-15 år gamle eldstebroren Søren i *Storebror*. Både overfor lillebroren Anders på 9-10 år i *Storebror* og overfor Camilla i *Camilla Dyring* er passasjene i FID gjennomgående lojale og positive. I *Storebror* gir partiene i RFD og AFD en langt mer nøytral presentasjon av de voksne personene rundt brødrene som faktisk utviser ansvarlighet og omsorgsevne når det trengs og slik blir kontraster til storebroren Søren og hans adferd.

Jeg vil først ta for meg fortellediskursen i *Camilla Dyring*. Her blir vår holdning til omsorgspersonene til enebarnet og prestedatteren Camilla lenge preget av hennes opplevelse av dem og deres manglende evner til å gi henne en trygg og positiv utvikling gjengitt i lange passasjer i FID. Etter moras død den gang Camilla var 3-4 år gammel er far, bestemor og seinere tante Virginie hennes omsorgspersoner på prestegården, der hun ikke har andre barn å leke med. De svikter henne ikke fordi de vil, men fordi bestemor er for gammel, faren på vei inn i alvorlig depresjon som følge av tapet av kona og Virginie for besatt av barnefiendtlige og livsfiendtlige oppdragelsesprinsipper. Vi lærer å kjenne disse karakterene også gjennom deres innbyrdes adferd,

tale og relasjoner, men fortsatt i form av FID og Camillas opplevelse av dem, der deres uforstand overfor Camilla kommer frem og etter hvert driver henne bort fra alt som er positivt for hennes liv, slik som hennes sterke opplevelser av natur, planteliv, dyr, fugler og insekter i det frodige og vakre landskapet hun er barn i. Til slutt bryter hun sammen under tantens forhør av henne, og blir reddet ved at hennes onkel tar et oppgjør med Virginie som Camilla overhører. Onkelen tar henne hjem til seg og gir henne livsvilkår og omsorg som restituerer henne. Fortsatt er mest fortalt gjennom FID og med Camillas forståelse og perspektiv. Hun forsones etter hvert med sin far fordi hun skjønner hva sykdommen har gjort med han, men mener likevel at han har noe skyld for det som skjedde med henne. I *Camilla Dyring* er det innslag av diskurs som har mer preg av AFD, der instansen kan overta perspektivet, men stort sett er instansen lojal overfor enebarnet og prestedatteren Camilla og hennes opplevelse av sine oppvekstvilkår og sin utvikling fra slutten av 1800-tallet og inn på 1900-tallet. Derfor innebærer perspektivskiftet mellom AFD og FID ikke noen endringer i instansens lojalitet overfor Camillas bevissthetliv.

I *Storebror* er instansens holdning til eldstebroren Søren langt friere i forhold til Sørensin forståelse av seg selv og sin virkelighet. Instansens forbehold blir etter hvert klarere uttrykt fra kapittel 6 til 8 i første del av boka. Søren og Anders har tidlig blitt farløse, og Søren lover dyrt og hellig for sin døende mor at han skal hjelpe Anders så godt han kan. Anders kommer til gården der Søren er gjeter, ikke fordi Søren har spurt om det, men fordi folkene der allerede har ordnet det slik at Anders kan bo der (68). Ganske snart blir imidlertid Søren mindre glad for brorens nærvær. Han er Sørensin rake motsetning. Han er dårlig i lesning og skriving, der Søren er blant de beste. Søren er imidlertid en drømmer og fantast som luller seg inn flotte fremtidsutsikter, er redd for praktisk arbeid der han fort mislykkes og gir opp og er dertil upålitelig og nokså løgnaktig. Men Anders er arbeidsom og ærlig og tillitsfull og vet å gjøre seg nyttig med å lage redskaper som er nødvendige for det praktiske livet på en gård i 1820. Misnøyen som preger Søren, kommer godt frem i tekstdelene i FID der instansens bruk av denne formen på varierte måter overfor Søren bidrar sterk til bokas munterhet. Hans funksjon overfor Anders blir helt motsatt av det han lovet sin mor. Søren er etter hvert litt sjalu og ergrer seg over brorens suksess. Dette kommer tydelig frem idet han en dag våkner og ser at Anders og den yngste jenta på gården, den 13 år gamle Inge, som han selv er tiltrukket av og vise versa, sitter og skøyer og prater sammen nede i bakken. Seinere i kapittel 7 blir hans reaksjoner overfor Anders' posisjon hos gårdsfolket fremstilt langt krassere enn før, men stadig i FID: "En kunde miste appetitten for mindre, den her dæggingen var så usmaklig" (77). Litt lenger nede på samme side bruker instansen fortsatt diskursformen FID, men her har dens fordoblede forankring i både instansens perspektiv og i Sørensin eget perspektiv og selvilde en klart ironisk virkning overfor den sistnevnte: "Ikke saa, at Søren var skinnsyk, men det var så urettfærdig at de skulde gjøre slik forskjel." I kapittel 8 er instansen langt mer direkte i sin kritikk av Sørensin forsøk på å vinne kontroll over Anders slik at lillebroren blir med på en flukt fra sin trygge plass og posisjon på gården for å søke lykken sammen med Søren hos morbroren som er båtbygger i Søgne. Her bytter imidlertid instansen diskursform til AFD i utsigelsen "og heldte gift i øret hans":

"Nei, Anders skulde ikke si det for nogen, han laa bare og stirret i det mens broren præket videre og videre og heldte gift i øret hans. Bygge skiber, virkelige skiber, slik som gik ute paa sjøen med master og vimpler og folk ombord – fjøset lettet sig over ham og blev tidobbelt stort mot før og slap alverdens herlighed ind.

Som vi ser er skiftningen mellom diskursformene svært elegante og tar ikke bort oppmerksomheten fra det fortalte, likevel har nettopp fortelleteknikken til Scott forundret enkelte litteraturvitere. I seinere fremstillinger av forfatterskapet som i Per Amdams del av bind 4 i *Norges litteraturhistorie* fra 1975 blir ikke Camilla Dyring nevnt, men i omtalen av romanen *Kilden* (1918) definerer Amdam bokas æregne kvalitet som avhengig av et bestemt fortelleteknisk grep. Dette grepet innebærer at "Synsvinkelen skifter så umerkelig mellom den filosoferende fortelleren og den umiddelbare fiskeren at vi ikke er klar over hvem det er som tenker og taler" (1975: 408). I Per Thomas Andersens omtale av Scotts forfatterskap i *Norsk litteraturhistorie* fra 2001 blir det samme virkemidlet enda bedre litteraturfaglig bestemt: at "hovedpersonens indre monolog og fortellerstemmen ofte glir over i hverandre". Gjennom det Andersen kaller "tekstens refleksive røst" flettes en filosofisk refleksjon om tilværelsens sammenheng og orden inn i hovedpersonen Marcus' hverdagslige og "tilsynelatende enfoldige" sinn og aktivitet (Andersen 2001:315). Denne fordoblende fortellemåten har Scott tatt i full bruk allerede i 1906 i *Camilla Dyring* og varierer den på mangfoldig vis gjennom forfatterskapet slik *Storebror* også viser. Her er den forsøkt forklart ut fra lingvistikk og nyere fiksjonsforskning og synes å være lovende mark for nye fremstøt for å forklare kvaliteten disse tekstene har og gir i lesningen.

¹ Monika Fluderman gjennomgår forskningsutviklingen for "shifters" i artikkelen "Jespersen's shifters. Reflections of Deixis and Subjectivity in Language" (1989).

² Sitat fra deiksis – kommunikasjonsforhold | lex.dk – Den Store Danske

³ Se figur 1 i andre del av artikkelen s. 7 i Treskoposten August 2020

⁴ Disse tre diskursformene er eksemplifisert i del 2 av artikkelen i Treskoposten August 2020 s 8.

⁵ En fin fremstilling av den stadig mer avklarte litteraturfaglige forståelsen av fortelleposisjonen og fordoblingsteknikken i fri indirekte diskurs (FID) gir Roy Pascal i boka *The Dual Voice* (1977).

Om sørlandsforfatterne og jødehat?

Av Jostein Andreassen og Harde Johannessen, utdrag fra Fædrelandsvennen 17. februar.

Thomas V.H. Hagen har en kronikk den 5/2 med tittelen "Vi trenger lokale minnesmerker knyttet til jødisk minoritetskultur og Holocaust i Kristiansand". Dette på grunnlag av Roger Tronstads nye bok "Denne seige race – Antisemittisme på Agder inntil 1945" (Stiftelsen Arkivet 2021). Egentlig en god påminnelse!

Hagen mener det er viktig å tilbakevise historiske myter, men skaper selv myter om sørlandsforfatterne. Han skriver: "Tre av de såkalte sørlandsdikterne sto for holdninger som kan ha vært typiske for mentaliteten i Agder, men som ikke desto mindre var rasistisk fundert (Vilhelm Krag), propagandistisk-antisemittisk (Olaf Benneche) eller protysk og Hitler-beundrende (Gabriel Scott)."

Men Hagen nevner ikke Knut Hamsun. Hamsuns rasisme var bastant og ideologisk fundert, skriver professor Ståle Dingstad i Aftenposten 29/11-2017, like fra boka "Fra Det moderne Amerikas Aandsliv" (1888) til "Markens Grøde" (1920), og vi behøver ikke nevne hans rolle under krigen. Krag døde 1933, og Benneche i 1931, og er derfor irrelevant og urettferdig å ta med her. Hvem vet hvordan de ville reagert om de hadde fått leve? Men hva skal vi da si om Den norske stat og Det norske Storting, som innførte den gjennomrasistiske Steriliseringsloven av 9/5 1933, mot en, – en – stemme og som varte helt til 1978? Hva med Statens behandling av "mindreverdige" og taterne og samene? (Per Haave: "Sterilisering: Tvang og frivillighet" (2015), norgeshistorie.no).

Om Gabriel Scott, som levde til 1958, har vi følgende å si: I stedet for å trekke inn Scott i en artikkel om jødehat, burde historikeren Hagen heller holdt seg til historien.

Det går an å like Tyskland uten å hate jøder. Jøden Max Tau var en av Gabriel Scotts nærmeste venner. Han hadde sommerhus på Tromøya hvor Scott bodde. Da Scotts bok "Kilden" kom på tysk i 1925, var det Tau som skrev forordet. I 1972 ble Max Tau utnevnt til ridder av første klasse i Den Kongelige St. Olavs Orden for sin innsats for å skape forståelse mellom Norge og Tyskland. Han skrev «Efter det bedøvende sjokk krigen og okkupasjonen ga oss alle,

trenger menneskene lang tid for å komme til besinnelse. Men de fleste som dengang vendte Knut Hamsun ryggen, har overvunnet sitt hat, og kan med stor glede fordype seg i hans diktning" (Max Tau: «Tross alt», 1971). Det var Max Tau som avduket Scottbysten i Arendal i 1973. Da NRK i 1974 laget et portrettprogram til 100-årsjubileet for Scotts fødsel, var Max Tau en av de tre som ble intervjuet.

Gabriel Scott var på en rundreise i Tyskland på nyåret i 1937, og skrev 30/1 til direktør Harald Grieg i Gyldendal «Trasst jødespørsmålet, som jeg ikke kan forsone mig med og hvor jeg mener at Tyskland har handlet uklokt og laget ris til sin egen bak, maa jeg si, at gjenreisningen av det tredje rike er et enestaaende og storartet verk ...»

Scott skrev 16/10-1940 til Harald Grieg «... jeg hører ikke til tyskhaterne, om jeg jo ikke svelger alt – den stygge jødeforfølgelsen f.eks. som vore egne dessverre tar efter.» 22/2-1948 skrev Scott til sine venner Sigrid og Jens Knutsen i Brekkestø, om en viss person «Vi var jo venner engang, men jeg må tilstå, at jeg har vanskelig for å omgås folk, som har stått i et parti, som drev jødeforfølgelse. Om han hadde meldt sig ut, da Quisling begynte med det skulde jeg likt ham like godt.»

I annonsen for Jens Bjørneboes første roman «Før hanen galer» (1952) om overgrep mot jøder i tyske konsentrasjonsleirer, er det en anmeldelse av den 78 år gamle Gabriel Scott. Den som har lest Scotts "Kilden" (1918), vil forstå at Scott aldri kunne hatet jøder. Da Scott i frykt for Russland i 1934 skrev artikkelen «NS er landets redning» (Nasjonal Samling 22/3), var det ikke mange flere enn Ronald Fangen som forstod hva NS var, og ingen som visste hva NS skulle utvikle seg til. Vi må ikke dømme folk ut fra kunnskap som kommer til i ettertid. Det er så lett for oss i dag å reagere på autopilot – at Scott i 1934 liksom burde vite at det da var bare seks år igjen til andre verdenskrig.

Jøden Max Tau var en av Scotts nærmeste venner

Hilsen fra nytt medlem, Jørgen Lunde

I vår fikk Selskabet følgende hilsen fra et nytt medlem i Bergen: Gabriel Scott har vært nær meg i alle 40 år på Steinerskolen. Hans menneske- og landskapsbeskrivelser er unike og så billedrike at vi som lærere bare næres hver gang vi bringer noen av historiene hans for elevene – spesielt på barnetrinnet er han et kjært og meget inspirerende eie.

Og han er sterk lesning – jeg prøvde høytlesning fra *De vergeløse* i en 9. klasse jeg hadde – ungdommene ville til slutt ikke høre mer, det ble for sterkt selv for "hardbarkede" 14-åringer. Jeg avsluttet med å fortelle resten av boken slik at de skulle se at det gikk bra til slutt. Men ungdommene fikk seg en god støkk for historiepensumet inneholdt også både barnarbeid og slaveri i USA.

I 2018 var jeg på besøk i Lillesand og gikk innom «Gabriel Scott-huset», kjøpte den praktfulle 100-års-utgaven av

Kilden som jeg tidligere har lest «ut og inn», og tenkte at heretter blir det *Kilden* som sommerbok! Og slik ble det. Og samtidig med det, koste jeg meg resten av det året og langt inn i fjoråret med uleste Scott-bøker. Til jul i fjor ble det *Det gylne evangelium* – for 4. gang, tror jeg.

Da både Bjørneboe og jeg har vært lærer på Steinerskolen, gleder jeg meg til å lese artikkelen om vennskapet mellom Bjørneboe og Scott. Jeg er gift med en "Lunds-kråke" hvis far var lekekamerat i familien Bjørneboe – heftige historier. Møtet mellom de to må ha vært unikt ...

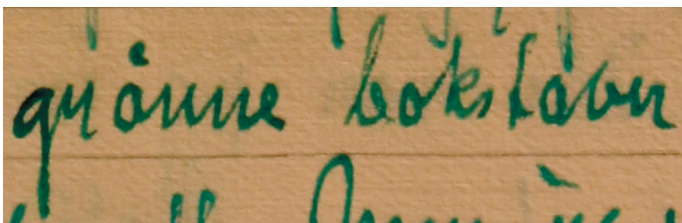
Jeg gleder meg til medlemskapet!

Beste hilsner fra Jørgen Lunde.

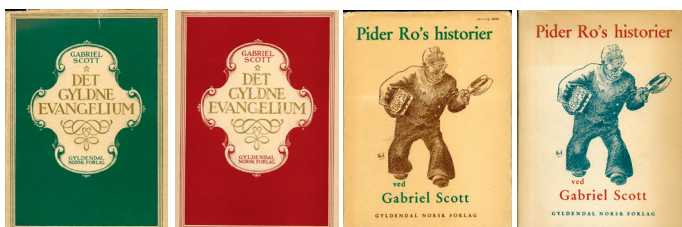
Gabriel Scotts grønne håndskrift

Av Harde Johannessen

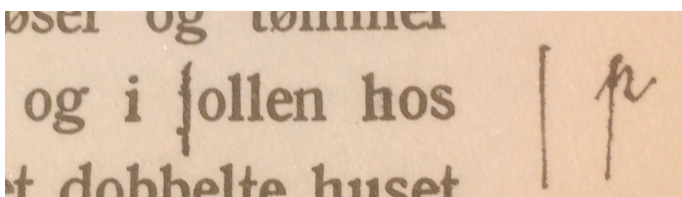
Gabriel Scotts håndskrift er kjent for to ting, at den er grønn og at den kan være nesten uleselig.

Det er kjent at han skrev med grønt blekk fordi det er håpets farge, men han skrev ikke med grønt blekk hele livet. Han brukte sort blekk fram til 14. juni 1937. Fra 21. juni og resten av livet skrev han med grønt blekk. Det vil si, det er noen få unntak med blyant eller kulepenn. Han brukte blyant høsten 1918 da han rømte fra spanskesyken og bodde på Kongsmo noen måneder. Og han brukte kulepenn noen ganger på 50-tallet da han var innlagt på sykehus i Bergen og i Mandal.

Jeg har ikke funnet noen tidlige uttalelser fra Scott om at han likte grønt. Men i 1936 kom *Det gyldne evangelium* både med grønt og med rødt omslag. Da skriver Scott «Jeg fortrækker ubetinget det grønne omslag». Og i 1950 og 1951 kom *Pider Ro's historier* med rødt og med grønt omslag. Da skriver han at det opplag «med grønne bokstaver ... likte jeg svært godt.»

Så er håndskriften vanskelig å lese. Derfor var det viktig for Scott at forlaget hadde en korrekturleser som forstod den. I et eksemplar av førsteutgaven av *Kilden* (1918) med dedikasjon til skipsreder Emil Stray har Scott skrevet inn 9 rettelser. To av rettelserne skyldes at korrekturleseren ikke har forstått håndskriften, og tolket den som feil ord. På side 65 står det «og i jollen hos Anders og Karel ret utfor det dobbelte huset sitter Anders og øser skjegten». I 1920-utgaven er det rettet til «og i pollen ...». Fra 1926 og framover var det Jonas Boye som korrekturleste.

Da Scott skrev artikkelen «Sørlandet» i tobindsverket *Norge vårt land* i 1935, var det Werner Werenskiold som var redaktør for verket, og han kjente ikke Scotts håndskrift. Så da Scott leverte inn manuskriptet via direktør Harald Grieg i Gyldendal, skrev han «Desværre er min haand blit saa stiv med aarene at haandskriften blir daarlig og utydelig,

jeg kan bare ikke hjelpe det.» Grieg kunne da for så vidt ha svart «Ja, jeg er helt enig med Dem Scott, De skriver som en gris, Werenskiold har ikke sjans i havet hvis vi ikke lar manuskriptet maskinskrive.» Men Grieg var en høflig mann, så han skrev «av praktiske grunner lar jeg imidlertid manuskriptet maskinskrive».

Så tilbake til det grønne blekket. Scott begynte altså å skrive med grønt blekk 21. juni 1937. Hvorfor akkurat da? Var det en spesiell hendelse som utløste det? Ja, det tror jeg det var. Hva skjedde så i Scotts liv på den tiden? I det meste av 1936 og til litt ut på nyåret 1937 bodde han i Dinkelsbühl i Syd-Tyskland sammen med familien, og satt i tårnet Haymarsturm og skrev romanen *Helgenen*. Før han reiste hjem til Norge hadde han en rundtur i Tyskland i februar og mars 1937 for å skrive artikler til avisen *Tidens Tegn* «som lovet at trykke mine breve fra Tyskland uten censur, saa sandt jeg satte mit navn under.»

Tidens Tegn hadde «lovet at trykke alt jeg skrev ...»

Ut fra Scotts brev kan en se at han skrev i alle fall fem artikler, men kun tre av dem kom på trykk. Det er «Grip spaden, ungdom!» som vi kjenner til, og som kom først 10. juli. De to andre har vært ukjente for Gabriel Scott Selskabet. Det er «Tysklands høieste gran «Der Hölzekenig» i Schwarzwald» som kom 12. april, og «Inntrykk fra Det tredje rike, Kraft durch Freude», som Scott sendte direkte til avisen *Nationen* fordi *Tidens Tegn* var så trege med å få trykt artiklene. Den kom i *Nationen* 15. mai. Så, litt før «Grip spaden, ungdom!» kom i *Tidens Tegn* 10. juli fikk Scott to av artiklene i retur, fordi de syntes de var for aggressive. Den ene var et intervju med en tysk prest, og den andre handlet om den tyske kirkestriden, et tema som har provosert Scott noe veldig.

Før jeg forteller videre om dette må vi ha litt bakgrunnsinformasjon om Gabriel Scotts far Svend Holst Jensen sin mentale helse. Pastor Holst Jensen var som oss alle et resultat av arv og miljø. Når det gjelder arv står det i Dahls biografi at Holst Jensen-slekten var preget av melankoli og «skyggelagt med tungsind». Når det gjelder miljø kan det sies at etter han hadde vært prest i Skottland og London i 8 år ble han sykemeldt i et og et halvt år, fra høsten 1881 til desember 1882. England var på den tiden verdens største kolonimakt, og London var verdens sentrum. Alle opplevelser med sjømenns sykdom og katastrofer og død tok knekken på den 35 år gamle sjømannspresten. Men etter halvannet års sykemelding var han blitt frisk nok til å være prest i Høvåg i 9 år, før han igjen ble sykemeldt, nå av

teologiske årsaker. Han hadde begynt å tvile på en del av kirkens dogmer, og det var på denne tiden stor strid mellom konservative og radikale teologer. Nå ble han sykemeldt i hele fire år, for deretter å være prest i Grimstad i kun tre år før han som 52-åring ble sykemeldt for godt.

Holst Jensen skrev et dikt i tidsskriftet «Samtiden» i 1899 «Min sorg og min glæde». Her står det «Aa, naar jeg sørger, da er mit bryst en løvehule, mit hjerte et lam derinde.» Han døde i 1908 bare 61 år gammel, et par uker før han ble 62. Det er beskrevet tre dødsårsaker, og alle tre kan være riktige samtidig. I dødsannonsen står det at han «døde stille og smertefrit i dag etter syv ukers sykeleie». Truls Erik Dahl skriver at han døde «etter sigende av magekreft». Og biskop Per Arne Dahl skriver at han «endte livet for egen hånd».

Så tilbake til Den tyske kirkestriden som jeg tror utløste at Scott begynte å skrive med grønt blekk. Striden startet etter at Hitler kom til makten i 1933. Det vil si, den startet ikke med en gang, men ut fra antall artikler i norske aviser å dømme, var striden sterkest i 1934/35 og i 1937. NS måtte forholde seg til Den katolske kirke på den ene siden, og Den protestantiske kirke (som kan sammenlignes med Statskirka i Norge) på den andre siden. Innen «Statskirka» var det flere grupperinger. I juli 1933 ble det innen «Statskirka» dannet «Deutsche Christen» som utgjorde 10% av befolkningen, og som var NS-vennlige. Den mest markerte gruppen innen «Statskirka» var Bekjennelseskirken som ble dannet i 1934, og som utgjorde bare 1,5% av befolkningen. Den kan sammenlignes med Indremisjonen i Norge, og var den som gikk hardest ut i kirkestriden, og den Scott var mest bestyrtet over. Den angrep den «falske lære». Striden toppet seg på nyåret 1937, akkurat da Scott var på rundreise i Tyskland for å skrive artikler til Tidens Tegn.

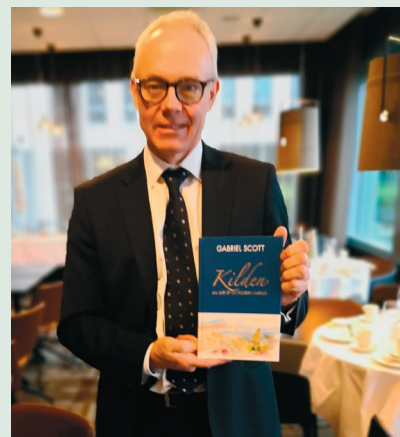

Scott skriver da om kirkestriden og han intervjuer en prest, og Scott purrer flere ganger på Tidens Tegn, og venter og venter på at artiklene skal komme på trykk. Imens blir sakene mer og mer uaktuelle, skriver han. Så får han de altså i retur etter fire måneder i slutten av juni med beskjed om at de er for aggressive. Scott kritiserer Bekjennelseskirken for sine ytterst harde metoder. Han skriver til Gyldendal at det er to prester som har «begaat selvmord av fortvilelse» og Scott har et brev den ene «skrev straks før han tok livet av sig liggende her paa mit skrivebord». Jeg tror denne saken har minnet Scott om hans egen far som tok livet sitt i 1908, og at dette har gjort artiklene for aggressive for Tidens Tegn. Jeg tror det er dette som har utløst at Scott begynte å skrive med grønt blekk, håpets farge i 1937.

Kilder: Brev fra Scott til Gyldendal 6/3 – 1935, 2/6, 21/6, 24/6 og 30/6 – 1937, og 25/11 – 1953 på Riksarkivet. Brev fra Gyldendal til Scott 7/3 – 1935 på Riksarkivet. Brev fra Scott til Chr. Kittilsen 8/11 – 1953 på Nasj. bibl. Samtiden 1899. Sørlandet 8/6 – 1937. Aftenposten 26/11 – 1908 og 5/4 – 2007. Morgenavisen 18/2 – 1937. Truls Erik Dahl: *Gabriel Scott Et levnetsløp*.

Vet du at

- Vet du at Treskopostens Kirsten var henrykt over, og takker hjertelig for, den flotte blomsterbeplantingen Scott Selskapet skjenket henne i anledning hennes 90 års jubileum 9/11
- Vet du at i møte i høst om truede arter langs Sørlandskysten fremsto Lyren som attraktiv og ikke truet. Det var morsomt at den ble trukket fram av foredragsholderen i hvitt fra Flødevigen med referanse til Scotts unike store fiskeveise
- I stedet for blomster til trøst ved morens begravelse overrakte vi Kilden entusiastene Jan Børge Usland unike Jubileumsutgaven. For han og broren Tor Einar betydde den langt mer enn hva som helst av blomster ville gjort.

K&TE

Ukjent Scott-signatur under politisk innlegg i 1892

Av Harde Johannessen

Jeg rykker til i stolen når jeg oppdager det - diktet «Lille Signe», men det står tt under. Dette er jo et Scott-dikt! Har Scott virkelig skrevet under bokstavene tt? Jeg må sjekke i *Digte* (1894), og det stemmer. Oppdagelsen skjedde da jeg gikk gjennom fire årganger fra 1891 til 1894 av 30 aviser fra Sørlandet og Østlandet, og da dukket det også opp et ukjent politisk innlegg.

Jeg finner til sammen åtte tekster skrevet under tt. Alle står i Arendalsavisen «Den vestlandske Tidende», som den het da. Det er fem kjente tekster som bekrefter at det er Scott som står bak tt, og tre ukjente tekster. De fem kjente tekstene er de fire diktene «Romance», «Nøkken synger», «Bautastenen» og «Lille Signe» som senere står i *Digte* (1894), og hvor for øvrig «Lille Signe» kalles «Liden Signe», og der det fjerde verset er fjernet. Verset lyder: «Lille Signe med krøllet haar, aldrig mere jeg favne faar». Den femte kjente teksten er novellen «Brudesund» som står i *Vester i skjærene* (1896). Så er det altså tre ukjente tekster - diktene «Til dig» og «En ring», og - selve rosinen i pølsen – et politisk innlegg, en kompromissløs ungdomstekst «Til nøie Overveielse», av den unge høyremannen Scott, der han under tt argumenterer imot at alle MENN skal få stemmerett.

Til dig!

Stant som en lilje, yndig og let,
fyrig og munter, freidig og net
som en lefende bølge ved stranden.
Hun fylgte i vaarens sekslen aar
den søde lille pige med det viltre haar
og den deilige lug i panden!

Men hvis jeg frier, saa siger hun: „nei“,
den elskelige pige med hatten paa snei
og ravneluggen i panden.
Og derfor gaar jeg min egen vei
og længter og længter saa faart efter dig,
som favnes i kvæld af en anden.

—tt—

En ring.

Ich bin so krank, o mutter,
dass ich nicht hör und seh,
ich denk' ans todte Gretchen,
da thut das Herz mir weh.
Heine.

Hun var den rødeste rose,
som blomstrede nogen vaar.
Mærke, deilige eine
og sortlokket kruset haar.

Under de skjælvende aspe
rakte hun mig en ring.
Maaltrøsten sang i løvet;
men ellers var tyst omkring.

Og aspen staar gold og nogen
uden blad eller knop.
Og hun er paa kirkegaarden,
saaar aldrig einene op.

— Men hendes billed, det kjære,
lyser for mig hver nat.
Jeg bærer en ring paa min finger,
den er min dyreste skat.

tt.

har allerede stått i Iduns Æblet 2. februar 1891, og i den håndskrevne «Digte» (1891/92) før det trykkes i Christianssands Tidende 31/12 – 1891, men det finnes ikke i noen av Scotts trykte diktsamlinger. «Hun gik langsmed Bækken» står med noen tekstendringer i «Digte» (1891/92), og blir senere trykket i *Digte* (1894) med noen nye endringer og en endring som er tilbake til den opprinnelige teksten.

Høsttanker.

Jeg husker, at jeg som en liden Gut
En Aften stille sad ved „Storebækken“,
Mens Possegripen spilled paa sin Lut,
Og Trøsten fløited længselsfuld i Hækken.

Jeg husker, at for allerførste Gang
Jeg følte Længsels Magter i mit Hjerter,
Jeg skjønste, Livet var ei bare Sang,
Men ogsaa, og for Størstedelen Smerte.

Jeg husker, at jeg kneeled ned og bad. —
Jeg bad til Ham, der raader over Alle,
Som ikke lader end det mindste Blad
Imod sin Vilje ned til Marken falde.

Jeg bad ham altid følge paa min Vei,
Og aldrig slippe mig i Nød alene.
Og Gud, min store Skaber, hørte mig:
Jeg aldrig blev i Savn og Sorg ladt ene.

Da var jeg liden, vel en Tiaarsgut
Den Aften, da jeg sad ved „Storebækken“,
Mens Possegripen spilled paa sin Lut,
Og Trøsten fløited længselsfuld i Hækken.

G. S. J.

Hun gik langsmed Bækken.

Hun gik langsmed Bækken den Maaneskinsnat.
Jeg skjulte mig saa stille bag det duggede
Krat.

Hun gik der saa alvorlig. Jeg hørte, at hun
græd.

Jeg syntes, at mit Bryst vilde sprænges derved.

Jeg saa de klare Taarer, som nedad Kinden
randt.

Som draaber af Ild de i Brystet mig brandt.

Jeg reiste mig bag Krattet og over Bækken
sprang:

Hun kjendte mig — og flygted ad den blom-
strende Vang.

„Elfrida“! — Hun var borte. Forat spotte
min Nød

Et sagte Ekko til mig fra Skogene lød.

G. S. J.

«Bruk for all del ikke Jensen til forfatternavn, Gabriel, det er intet navn å bli kjent på» råder faren ham, ifølge Dahls biografi. Og vi forstår det som at replikken faller i forbindelse med Scotts debut i 1894. Men det riktige er nok at replikken faller på nyåret 1892, for 2. januar 1892 bruker han G. S. J. under «Hun gik langsmed Bækken», og 9. januar bruker han 'Gabriel Scott' på trykk - for aller første gang - under det ukjente diktet «Hilsen til hende».

Så Scott kutter 'Jensen' nesten to år før han debutterer. Det gjør det nærliggende å tro at Scotts håndskrevne diktsamling «Digte 1891/92 av Gabriel Scott» må være skrevet i den hensikt å få den trykket. Diktsamlingen oppbevares på Aust-Agder museum og arkiv.

Første gang Gabriel Scott får noe på trykk er 25. mars 1891 i avisen Sæbyggjen. Det er to dager etter han var på sitt siste møte i studentforeningen «Idun» på Kristiansand Katedral-skole. Diktet står uten navn under. Så går det helt fram til nyttårsaften 1891/92 og andre nyttårsdag før han får noe på trykk igjen, nå i Christianssands Tidende. I mellomtiden har foreldrene flyttet til Kokkeplassen på Hisøy fordi faren var utslitt etter å ha vært prest i Høvåg, og Gabriel har begynt i mekanikerlære to kilometer unna, i Kolbjørnsvik. Han trives godt i mekanikerlære, så det er kanskje derfor det går helt til juleferien før det kommer noe på trykk igjen. Det er to dikt han får på trykk, «Høsttanker» og «Hun gik langsmed Bækken», begge skrevet under initialene G. S. J. for Gabriel Scott Jensen. Det ser ut til å være de eneste tekstene som trykkes under initialene G. S. J. «Høsttanker»

Deretter går det hele 15 måneder før Scott bruker 'Gabriel Scott' igjen, den 24. mars 1893, under diktet «Vaarsang». Han ble omtalt som «Jensen» da han gikk i studentforeningen Idun i 1890/91, så han er kanskje usikker på om han skal kutte Jensen. Hva skal han ha som kunstnernavn? Identiteten må modnes. I disse 15 månedene gjør han ferdig året i mekanikerlære i Kolbjørnsvik, familien flytter til Porsgrunn i 1892, og han gjennomfører første halvår av sin toårige mekanikerutdannelse på Skienfjorden mekaniske fagskole i Porsgrunn. Det er i denne 15 måneders mellomperioden han skriver under bokstavene tt. Den første teksten er det politiske innlegget, og er trykket 13. august 1892, når familien antagelig nettopp har flyttet til Porsgrunn. Jeg tror tt referer til tt i Scott - det finnes ingen annen god forklaring.

Hilsen til hende.

Fagre blomster gule og blaa,
venlige blomster søde og smaa,
jeg gir jer en hilsen til hende:
Blomster, kommer hun her forbi
 svævende fri
 ad denne sti,
saa maa I min hilsen sende!

Sommerfugle i sommerluft,
flagrende lette i blomsterduft,
o, bring dog en hilsen til hende!
Kjære, kommer hun her forbi
 dansende fri
 ad denne sti,
da maa I min hilsen sende!

Sølvklare skogbæk med rislende sang,
hvilende blødt i mostæppets fang,
o, tag nu min hilsen til hende:

Skogbæk, skulde hun komme forbi
 hoppende fri
 ad denne sti,
da maa du hilsenen sende!

Kvidrende sanger i linde-kjær
med svulmende bryst og glimrende fjær,
vil du ei hilse hende?
Sanger, kommer hun dig forbi
 legende fri
 ad denne sti,
saa lov mig min hilsen at sende!

Drømmende lilje ved skogkranste strand,
svømmende stille paa mørkeblaat vand,
vil du min sidste sende?
Lilje, kommer hun her forbi
 smilende fri
 ad denne sti,
da kjære, bring den til hende.
Gabriel Scott.

Scott er et barn av tiden, og hører til et Høyreflertall som er i ferd med å bli et mindretall. Høyre mener det er best for alle at kun de med forstand, kunnskap, eiendom og inntekt har stemmerett. Venstre blir stiftet i 1884 og Arbeiderpartiet i 1887. Arbeiderbevegelsens viktigste argument for allmenn stemmerett for menn er at den vil bygge bro mellom klassene og skape solidaritet. Allmenn stemmerett for menn blir innført ved kommunevalg i 1896 og stortingsvalg i 1898, for alle over 25 år. Så bør vi vite at Grunnloven av 1814 var en veldig moderne grunnlov med tredeling av makten etter system fra den franske revolusjon bare 25 år før. I 1814 hadde Norge den videste stemmeretten i Europa, og vi har helt til i dag vært i fortroppen av å gi flere stemmerett. Når Norge innfører allmenn stemmerett for kvinner og menn i 1913, er det som fjerde land i verden.

Scott argumenterer også imot en direkte skatt. Det er en inntekts- og formueskatt til staten på to til tre prosent som er innført 29. juli 1892, to uker før Scotts artikkel. Da hadde en ikke hatt statsskatt siden før formannskapsloven kom i 1837. Statens største inntekter hadde vært toll på sukker og petroleum. Denne blir fjernet i 1892 og fører til 2 millioners tap for staten, og erstattes av den nye inntekts- og formueskatten som gir staten 2,5 millioner. Den nye ordningen fører til mer skatt for de rike og mindre for de fattige. Scott er altså imot den skatten.

Og så synes Scott at Juryen har blitt for dyr. Juryordningen ble innført i straffeprosessloven i 1887, og varte til for tre år siden, da juryordningen ble erstattes av en meddomsrett med to fagdommere og fem lekdommere.

Når Scott skriver i innlegget «Se i vor egen by», må det være Arendal han mener, fordi Den vestlandske Tidende utkom i Arendal, og fordi Scott da har bodd et års tid i Arendal, og selv om familien flytter til Porsgrunn på den tiden artikkelen skrives.

Språket er tungt, kanskje for å gjøre det mer seriøst? Det har en del danske og gammeldagse ord som er typisk for Scott på denne tiden, så jeg har satt en forklaring i parentes bak noen ord. Og så bør jeg kanskje opplyse om at uttrykket «Den gode Sag seirer endelig» (eller «til slutt») er hentet fra Kristiansands byvåpen, hvor det da står på latin «Cavsa triumphat tanden bona».

Scotts politiske innlegg står med en beskjeden overskrift midt på side to i Den vestlandske Tidende 13. august 1892

Til nøie Overveielse.

Skulde det ikke være paatide at vise sit
Høiresind fuldtud i Livet?

Ukjent Scott-dikt i Christianssands Tidende 9. januar 1892.
Antagelig første gang Gabriel Scott Jensen bruker kun
'Gabriel Scott' på trykk.

Til nøie Overveielse

Skulde det ikke være paatide at vise sit Høiresind fuldtud i Livet?

Spøragsmaalet har sin store Berettigelse; thi siges maa det, at Venstre har og fortsætter med at arbeide med en for deres Interesse paaskjønnelsesværdig Iver, mens Høire ikke alene har taget Tingene altfor roligt og lunt, men fremdeles langtfra udfolder den Energi, som maa til, hvis vi skulle faa noget Reelt ud af det.

At stole paa den gode Sags Seier - endelig - ja det er en Tro, som vistnok er smuk, barnlig, men langtfra praktisk; temmelig naiv!

Menneskene ere nu engang ikke til at stole paa. Sindene paavirkes efter Erfaring let, og faar Venstre Lov og Tid til at indpode sine Ideer i de ubefæstede Gemytter, hvoraf der desværre er altfor mange, saa kan Høire længe nok lamentere (jamre) og klage - bagefter - Skaden er uoprettelig sket, og Høires ædle Tro og naive Overbevisning nytter ikke en Døit.

I et Land, hvor Oplysningen endnu ikke er større, end at "vor oplyste Bondestand" lader sig binde enhver løs Fabel paa Ærmet, hvor Venstres brudte Løfter til sit eget Parti burde virke dræbende for Partiets Ledere, hvor det kan ses og læses i Tal, at Juryen koster 10 Ganger mere, end forespeilet, hvor en unødige direkte Skat, som vil blive ganske følbare, - derfor formentlig (formodentlig) faar en yderst kort Levetid, - dog alligevel er bleven paatvunget os, uden Lettelser paa andre Omraader, da er det paatide at være vaagen, at kjæmpe imod Opviglerne, at kaste en Majoritet, som absolut handler landsfarligt.

Utroligt burde det lyde, at den oplyste norske Bonde, "Odelsbonden", som han saa stolt kalder sig, vælger Repræsentanter for sine Interesser blandt Personer, hvis Program omfatter Indførelse af almindelig Stemmeret!

Ventelig skulde man antage, at disse Venstrevælgere brugte den Forstand, Vorherre har nedlagt hos dem; thi gjorde de det, vilde det strax staa klart for dem, at de ved Indførelse af almindelig Stemmeret tabe al Magt, al Indflydelse i Stat som i Kommuner.

Gaar denne Programsag virkelig igjennem, hvad man næsten kunde fristes til at unde Bonden for hans Halstarighed (stahet) og Kortsyn, da vil hver eneste formaaende (formuende) Bondemand, han som betaler Skatter, blive kastet i Kommunebestyrelserne, og i hans Sted ville hans Husmænd, Dagleiere o. s. v. indtage Pladsen, votere sig selv Alt, da de, som i Regelen er skattefrie, alene have alt at vinde, og den "oplyste norske Bonde" maa betale Gildet - magtesløs, tilsidesat, jaget bort fra den Plads, som tilkommer ham ifølge alle almengyldige Regler.

Men hvorfor hjælper Høire da Venstre saa effektivt i deres Ødelæggelsesværk? Er det ikke fordømmeligt? Jo vel! Et Exempel af de mange: Inden Venstre hersker unægtelig en gennemgaaende udmærket Disciplin - Lederne ere smaa Eneherskere hver i sin Kreds, og Tyranniet gaar og har stadig væk gaaet saa godt, at ethvert konservativt Blad har været forbudt blandt Partiets Medlemmer. Alene Venstreorganer ere blevne læste, og deres Gift og Løgne har desværre fundet en altfor frugtbar Jordbund.

Hvorledes forholdt nu Høire sig? Jo, det fine, liberale Folk, de vilde ikke udøve saadant Tryk paa sit Parti, - "den gode Sag seirer nok!" Jo Tak, men den Slags Barnetro har liden Bevendthed! (verdi) Se i vor egen By f. Ex. (Her menes Arandal), Venstreblade findes hos Masser af Folk, som agere (gir seg ut for å være) Høire, vore Handelsmænd averterer i Venstreblade, Tjenestefolk og Arbeidere læse Artiklerne. Kan det Andet end virke hjælpende, befordrende (fremmende) på Venstre.

Høirefolk holde og læse Venstreblade, og udtale sig Mand og Mand imellem om Venstres væmmelige, løgnagtige Skriverier, om den urigtige Trafik (kommunikasjon) disse Blade drive; men - de læser dem, de holder dem, de averterer i dem, de hjælpe med andre Ord effektivt Venstrebladene til at bestaa; derigjennem befordre (fremmer) de ligefrem Venstres Agitatorer!

Derfor et "giv Agt!"

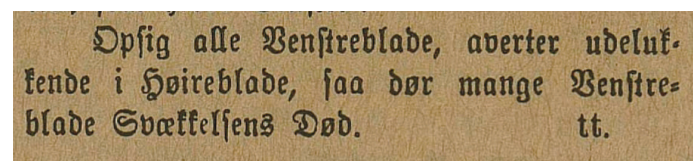
Enhver god Høiremand bør sige sig løs fra al Befatning med Venstres Organer! (Scotts utheving)

Hverken bør han holde, læse eller avertere i Venstreblade! Blev dette overholdt af Høire, vilde mangt et Venstreblad sygne hen af Sult, og dø en velfortjent Død!

Kjøbmænd frygte for Tab ved ikke at avertere i Venstreblade ogsaa! Ufornuftig Frygt, som meget snart vilde vise sig ugrundet! Men, Gudbevares, man maa have en politisk Overbevisning forat kunne være ægte Høiremand, maa man sætte dette Maal: at modarbeide og ødelægge Venstres skadelige Indflydelse - over alle smaalige Privatinteresser! Ellers har det ingen Vægt, ellers er man blot et vandrende Nul! Vi ere nu paa Vei til, ja maaske (kanskje) ikke saa lidt endda, at faa knækket Venstre! Takket være Ledernes af Iver og Hensynsløshed svækkede Syn, har de i de senere Tider, og senest i sidste Thingperiode, gjort saamange Dumheder, at der har lydt stærke Protester fra deres eget Parti. Urimeligt er det derfor ikke, at Partiets Støtter ude i blandt Folket faa Øinene op for Frasersnes Hulhed, for Faren af at tage for ægte Metal, hvad der allerede nu saamange Gange har vist sig at være uædelt, - - den Tid er kanske ikke saa fjern, da det Sande og Ædle i det norske Folk vil seire.

Men, for at saa skal komme, maa Høiremænd være Høiremænd, ikke alene i Ord, i Tale, af Navn; men i Handling og Gavn, og dertil hører i væsentlig Grad Løssigen (frigjøringen) fra Alt, som heder Venstre!

Opsig alle Venstreblade, averter udelukkende i Høireblade, saa dør mange Venstreblade Svækkelsens Død. tt.

Opsig alle Venstreblade, averter udelukkende i Høireblade, saa dør mange Venstreblade Svækkelsens Død. tt.

Kilder: Sæbyggjen 25/3 - 1891. Christianssands Tidende 31/12 - 1891 og 2/1 - 1892. Den vestlandske Tidende 13/8, 13/11, 18/11, 19/11, 4/12, 16/12 og 22/12 - 1892, og 3/1 og 24/3 - 1893. Gabriel Scott - *Et levnetsløp* av Truls Erik Dahl. *Studentene i 1900* (1925) s 311.

ALT AV GABRIEL SCOTT

... OG ALLE TITLENE FINNES PÅ LAGER!

VI HAR NÅDD MÅLET

som vi satte oss, om å gjenutgi alle Gabriel Scotts 60 bøker. Parallelt med dette arbeidet har vi samlet alt vi har kunnet spore opp av løse tekster. Det er tekster Scott fikk publisert i blader, aviser og andres bøker, som er blitt til «Sanketeina»-bøkene.

Vi har garantert verdens største utvalg av Gabriel Scott

**GABRIEL SCOTT
SELSKABET**

BOKTITLER	PRIS	MEDL.
Aftenrøde (hft.)	99,-	75,-
Agdesiden	200,-	140,-
Alkejegeren	200,-	140,-
Babels taarn (hft.)	149,-	105,-
Barkefletteren	200,-	140,-
Blaaskjæl	200,-	140,-
Boken om de fire dukkene/Dukkedrømmen (hft.)	149,-	105,-
Broder Lystig (hft.)	149,-	105,-
Camilla Dyring (hft.)	149,-	105,-
De tre lindetrær (hft.)	149,-	105,-
De vergeløse (hft.)	149,-	105,-
Den hvite hest (hft.)	149,-	105,-
Det flyvende bord (hft. dobbeltbind)	149,-	105,-
Det gyldne evangelium (hft.)	149,-	105,-
Det spøker	200,-	140,-
Dikt i samling, bind 1 (hft.)	149,-	105,-
Dikt i samling, bind 2 (hft.)	149,-	105,-
Emanuel (hft.)	149,-	105,-
En drøm om en drøm: Våren (hft.)	149,-	105,-
En drøm om en drøm: Sommeren (hft.)	149,-	105,-
En drøm om en drøm: Høsten (hft.)	149,-	105,-
Fant / Josefa (dobbeltbind)	250,-	175,-
Far sjøl i stua (hft.)	149,-	105,-
Ferdinand (hft.)	149,-	105,-
Fergemannen	200,-	140,-
Fugl Fønix (hft.)	149,-	105,-
Helgenen	200,-	140,-
Hellig tre konger (hft.)	149,-	105,-
Himmeluret (hft.)	149,-	105,-
Hollender-Jonas (dobbeltbind)	200,-	140,-
Hyrden (hft.)	149,-	105,-
Jagtjournalen (hft.)	149,-	105,-
Jernbyrden (dobbeltbind)	250,-	175,-
Kari Kveldsmat (hft.)	149,-	105,-
Kilden, jub.utgav (innb. ill.)	369,-	260,-
Lillehavns mysterier 1 (hft.)	149,-	105,-
Lillehavns mysterier 2 (hft.)	149,-	105,-
Markus the Fisherman	200,-	140,-
Pider Ro's historier	200,-	140,-
Pukkelen (hft.)	149,-	105,-
Påskeeggene (hft.)	149,-	105,-
Sanketeina 1 (hft.)	149,-	105,-
Sanketeina 2 (hft.)	149,-	105,-
Sanketeina 3 (hft.)	149,-	105,-
Sanketeina 4 (hft.)	149,-	105,-
Sjøpapegøier (hft.)	149,-	105,-
Skipper Terkelsens levnedsløp (hft.)	149,-	105,-
Sven Morgendug (hft.)	149,-	105,-
Sølvfaks	200,-	140,-
Stien (hft.)	149,-	140,-
Storebror (hft.)	149,-	105,-
Tante Pose (hft.)	149,-	105,-
Tripp-Trapp-Tresko	200,-	140,-
The golden gospel (hft.)	149,-	105,-
Vester i skjærene	200,-	140,-
Vindhølmens beskrivelse (hft.)	149,-	105,-
Gabriel Scott, en sørlandsforfatter (Scott-biografi v/ A. Beisland)	300,-	210,-
Et levnedsløp (Scott-biografi v/ T. E. Dahl)	200,-	140,-
T-SKJORTE (marine m/ GS-sign. og karrikatur)	170,-	170,-